

MÉGBEJEL MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:
 Egész évre frt 10.—
 Félévre 5.—
 Negyedévre 2.50

Egyes szám ára 20 kr.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és Kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VII. ker., Erzsébet-körút 6. sz.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Éziratok nem adatnak vissza.

— 2 — Budapest, július hó 12. —

Tisztelt olvasóinkhoz!

Mult számunkkal fejeztük be tizenharmadik kötetünket és a jelen számmal indul a tizennegyedik. Azokat, akik rokonszenvvel és bizalommal követték bennünket eddig, kérjük kövessenek továbbra is. »A Hét« köre a mai irói nemzedék színe-javából verődött össze és a nyugot-európai színvonal magaslatára törekszik. »A Hét« már régen a magyar intelligencia lapja és hívei, megismerői számának folytonos növekedése tanúságot tesz arról, hogy e lapnak missiója van.

Olvasónőinknek a nyár folyamán utána küldjük a lapot a nyári hűsélőkre, viszont arra kérjük, hogy az előfizetési díjakat ideje-korán méltóztassanak hozzájuk juttatni.

Az új kötet táblái július hó közepéig készülnek el és 1 frt 30 krért megrendelhetők.

„A HÉT” szerkesztősége és kiadóhivatala,
 VII., Erzsébet-körút 6. sz.

Krónika.

Pensionopolis.

— július 10.

Volt idő, hogy a nagy Lassalle még kis Lassalle volt, amolyan tizennégy-tizenöt esztendő fiatal ur, aki Boroszló városában koptatta a gyalogjárót meg a billárdasztalokat és sorra ropogtatta a pénztáros-lyányok törékeny sziveit. A szép fiu voltaképpen a kereskedelmi iskolát járta volna, de nem sok nadrágja vásott el az iskola padján, s az édes apjához olyan hírek szálltak felőle, amiken a jó apa tanuk előtt a fejét csóválja, tanuk nélkül pedig elégedetten mosolyog: hja, a vér nem válik vízzé! De az öreg Lassalle azért mégis csak oda utazott az ő szerelmetes fiához, hogy egy kicsit kivallassa.

— Hát édes fiam, tanulni nem tanulsz, kereskedőnek menni nincs kedved — mit akarsz hát tulajdonképpen?

Márcziusi idők jártak, s a fiatal Lassalle ragyogó szemmel válaszolt:

— A szabadságért akarok meghalni!

Az öreg elgondolkozott:

— Szabadság, szabadság... hiszen belátom, a szabadságért csakugyan meg kell halnia valakinek. De Ferdinánd, édes fiam, mért halj meg éppen te a szabadságért?

Mélységes pszichológia lakozik a vén kalmárnak ebben a kérdés formájú feleletében. Valóban, abban mindannyian megegyeztünk, hogy a szabadságért valakinek meg kell halnia. Csak abban nem vagyunk soha egyek, ki legyen ez a valaki. A mi drága Petőfi Sándorunkon kívül, aki olyan nem e világból való rajongó becsületességgel szaván fogta magát, fogadni mernék, hogy a *dulce et decorum pro patria mori* éneklői közzül egyet sem bántott az a gondolat, hogy ágyban, párnák közt fog meghalni. Az erényeket mindig többes számban hirdetjük és sohasem egyesben: *legyünk* jótékonyak, *haljunk* meg a szabadságért, s nem: *legyek* jótékony, *meghalok* a szabadságért.

A szabadság nagy katasztrófái után a szabadság hősei minden időkben előszeretettel tették el magukat holnapra, hogy az ébredő hon ne maradjon istenments harcosok nélkül. Neked élned kell, ó hon! szavalják hangosan, s holnap hozzáteszik: nekem pedig élnem kell a honnak. S igazuk van, mert ha az összes fiai meghalnak érte, kinek a személyében éljen tovább a hon?

*

A szabadságot sokszor mondták ama bibliabeli leányzónak, aki nem halt meg, csak alszik. Ha végig nézek a szabadságunk mai hősein, az ő sorukból is valószínű amazon-táborát tudnám összetoborzani az ilyen elrejtett leányzóknak. Ami monarchiánk a *kaltgestellt* emberek birodalma; sehol annyi élőhalott nincsen, annyi nyugalomba küldött generális és lejáratott politikus, mint Ausztriában és Magyarországon. A pártjaink klubjai mind egy-egy Grác, ahol megrokkant nagyságok tengetik olcsón és jutányosan a hátralevő napjaikat. Nevezetesen a liberális klub csakugy hemzseg a skartba tett Radetzkyektől s az elkergetett Kuhnoktól, akik a felelőtlenség kárörömeivel szemlélik a helyükbe tett epigonok vergődéseit. Ezek mellett nem szól, csak az élet szüksége s a megbízójuk bizodalma. Ő mellettük pedig ott van a mult minden ragyogó emléke, az alkotás jogcíme s a hadjáratos évek dupla száma, a fiókjukban a Terézia-rend s a falakon a diszkard. Nyilvánosság előtt a nevük hallgass, és csak suttyomban jár szájrul szájra egy-egy rövid, de velős kritikájuk az új idők új embereiről. Ezek meg szegények megcsinálják a maguk szabályrendeleteit s alkalmadtán megvíják a maguk csatáit is, amikből az istenek térdein fekszik, Austerlitz lesz-e vagy Waterloo. A mi hazánk a *rezonirozók* hazája, a hazajáró lelkeké, akik

életükben nagyokat cselekedtek, de haláluk után csak arra jók, hogy megfagyaszszák a vért a cselekvő utódok karjaiban.

*

Belebonyolódok a metaforákba, de hisz az egész história olyan romantikus. A magyar szabadság büszke váráról szól az ének, a liberális klubból, ahonnan ujabban megint elédtelenség hire szivárog világgá. Röviden: a kapitányok elégedetlenek, mert a hadi tanácsból ki vannak zárva. A mindenfelől környékezett Bánffy-kormány ellen most már a saját pártja is mozgolódní kezd, mert a párt nagyjai a cselekvésről ugyan le tudtak mondani, de a tanácsadás jogát nem hagyják. Csak az a baj, hogy a cselekvés csak egyféle lehet, a tanács pedig nagyon sokféle. Ezek a nagyok mind egy-egy határozott s előkelő egyéniség, akiket a lelkük eredetisége eltilt attól, hogy egyformán gondolkozzanak. Mint cselekedjék hát az a szegény kormány, amelyiknek például Tisza Kálmán lemondást tanácsol, Szilágyi Dezső pedig kitartást? Wekerle Sándor egyenes adókat, Széll Kálmán görbéket? Csáky Albin fuziót, Pulszky Ágost meg intranszigienciát? E kitűnő férfiaknak egyenkint minden bizonyos föltétlenül igaza van, de hol az a magasabb igazság, ahol e saját külön igazságok harmoniába olvadnak? Ime, itt fakad föl a mi parlamentarizmusunk állandó kórsága: az állandóan uralkodó, a szó szoros értelmében értett kormány-párt. Mikor a liberális nagy-miniszterium megbukott, a dolgok rendje az lett volna, hogy az egész párt menjen át ellenzékbe. Ám ez minálunk lehetetlen; a hősök elbuktak, a párt kebeléből új kormány került ki s a liberális párt afféle janicsár táborra alakult, melyben mindenki magával czepli minden pereputyját, apját, anyját, akiknek életét köszönheti, ezt a drága, értékes és tisztelni való terhet, mely azonban mégis csak teher.

Nem új dolog ez minálunk, sőt az alkotmányos életünk mindjárt ilyesmivel kezdődött. Már magában a negyvennyolczi miniszteriumban benne ült a halhatatlan Széchenyi István, akinek meggyőződése homlokegyenest ellenkezett a kormánya politikájával. Hatvanhét után Deák Ferenczet nem lehetett rábírní, hogy tárczát vállaljon, Andrassy lett a miniszterelnök, de Deák a tehetsége sulyánál fogva természetesen megmaradt vezérnek. Hiába mondta, hogy az ördög a ti vezérek — a befolyása akarata ellen is érvényesült, még pedig a kormány karját megbénítóan. Hogy erről ő maga mennyire nem tehetett, azt később Andrassy Gyula is kitapasztalta, mikor a hármasszövetség megkötése után a hivatalát, nem tudni miért, otthagya, de úgy a maga szakállára azután is diplomatizálgatott egy kicsit s az ő felelőtlen genialitásával pokollá tette az utána következett szegény Haymerle életét. S a mai liberális párt meg csak úgy hemzseg a valóságos belső titkos Deák Ferenczektől, csak úgy burjánoznak benne a nagyméltóságú Toldi Miklósok, akik idején valónak látják megleczkéztetni az unokákat, hogy:

Máskor pedig e szent jelnek,
Ha erőök nem felel meg,
Békét hagyjatok!

Ezek a modern Toldiak csak egyben különböznek a régitől — s ez épp a bökkenő. Tanácsot adni ők is tudnak, de az ország czimerét megvédeni: avval nem zavarják a nyugodalmukat. Ilyenkor egyszerre szerényekké válnak: kérem, ez nem a mi tisztünk; mi szegény öreg emberek vagyunk, akik a magunk sirját ássuk; ott vannak a fiatal erőök, akiknek a király megadta, amit tőlünk megvont, a bizodalmit — még azt hinnék, hogy mi el akarjuk őket homályosítani. Holott mi csak pihenni akarunk; mit se tenni, csak pihenni, csak pihenni...

Igen, a szabadelvű párt nagyjai megegyeznek abban, hogy az ország veszedelemben van, s a szabadság fölött megkongatták a lélekharangot. Nem afféle rongyos harangozók, hanem méltóságos, eminenciás és exczellenciás urak kapaszkodnak a harang kötelébe, a népség s a katonaság pedig mind sűrűbben csoportosul köréjük és szaporán veti a keresztet, nemcsak a maga mellére, hanem a liberálisok hátára is. Nincs benne kétség, itt valakinek meg kell halnia a szabadságért — de a szabadelvű párt öreg Laszallejai azt gondolják, hogy: mért haljak meg éppen én a szabadságért? Aranygyapjas honmentők, tegnap még ismeretlen emberek telemakogják az országot — hol vannak az élő szó hires mesterei, a hősök, akik megmámorosdtek az éljenek borától: a dialektikájuk, a logikájuk, a páthoszuk és a becsületességük hol van, hogy fölpukkaszsza a szélhámosságot és eltíporja a gonoszságot? Amíg a népgyűlések divatját nem éltük, azt mondtuk: jó, tartson az angol kalmár népgyűléseket, a magyar politika a büszke nagyurak monópóliumos mestersége. De most, hogy éppen a legnagyobb uraságok demokratizálják a politikát, mikor amit három évtized megépitett, a félrevezetett sokasággal akarják leromboltatni: hol vannak azok a hatalmas építő mesterek, hogy megkapják a karját a kőhajítóknak s a maguk testével védjék meg az alkotásaikat? Vagy, mint ahogy valamelyik majoresco az inasával képviseltette magát a nászéjszakáján, ők is *per procura* halnak meg a szabadságért, csendőrök, szolgabírák és szabadelvű füszerkereskedők személyében, s nem sajnálnák a Königrätzeket sem, csak hogy bebizonyosodjék, milyen számár az a Benedek?... Istenem, lehet, hogy a szabadelvűség mai Benedekjei nem történelmi férfiak, s a mögöttük levő hadseregben, névezetesen a *zur Disposition* nyugalmazott generálisok között nem egy Zrinyi Miklós, Savoyai Eugén s Lothringeni Károly találhatik. De vajjon Károly vezér kikergethette-e volna a törököt, ha a szövetséges vezéreknek az lett volna a mottója, hogy: éljen a haza, — ha tud!

Dixi.

Az a boldogság a legtartósabb, mely két boldogtalanságból van összekovácsolva.

Sudermann.

*

Az egyedül álló hölgyek soha sincsenek egyedül.

Labiche.

*

Ágyban, párnák közt...

*Ismered-e az éj rossz szellemét,
Amely ágyban, párnák közt les reád,
Mely álmaid rebbenti szeretszét
S még pirkadáskor is vergődve lát?
Ő az, ki éjjel fekhelyemre ül
S azon kap hirtelen,
Hogy felsikoltok tehetetlenül:
Adj álmot, istenem!*

*Ne olyan álmot küldj rám, alkotó,
A mely színesre festi az eget,
Álmodtam abból, ami ragyogó,
Sokat, sőt többet annál — eleget.
Az ébrenlét álmaival beteltem,
Szerelmem véget ért...
Aludni hagyj, hogy vergődöm ne kelljen,
Egy cseppnyi áloméért.*

*Most álom nélkül telnek a napok
S álomtalan az éji nyugalom,
Nem zsidbad el, ha ágyba roskadok,
Felzaklatott, lázongó tudatom.
Ah, voltak álmaim!... A nemezis
Tréfája az velem:
Hogy most beéruém kevesebbel is —
S nincs álmom, istenem.*

Makai Emil.

Tamássy ellenfele.

Irta: SZOMAHÁZY ISTVÁN.

Tamássy György ama szomorú napon lett kraké-lerré, a mikor először jutott a fülébe a Lászlóné meny-asszonyosságának hire. Egy nyáron át együtt mulattak Tátra-Füreden, együtt kóboroltak a fenyvesek közt gyógyzó hegyi utakon, barátságosan megosztották egymással a vendéglői asztalukat. Tamássynak annyira megtetszett a szép, huszonnégy esztendő özvegy, hogy egy napon, a Sárkányölő Szent György szobra előtt hirtelen megkérte a kezét. Lászlóné zavartan mosolygott, majd lesütötte a szemét.

— Mindenesetre meglisztelő rám nézve a maga ajánlata Gyuri, de még sohasem jutott az eszembe, hogy a felesége legyek... Engedjen időt... Budapestről majd megírom magának, hogy mikor jöhet... Egyelőre csak annyit, hogy köszönöm, hogy nagyon boldoggá tett a bizalmával...

Tamássy ezekből a szavakból azt olvasta ki, hogy a barátnője szereti, s hogy a télen le fogja vetni érte a komor, fekete ruháját... Augusztus végén elkísérte a vasúti állomásig, de a levélre még novemberben is hiába várt... És egy este azt olvasta az ujságban, hogy özvegy László Sándorné jegyet váltott Budapesten Réthy Gyula ügyvéddel, a Batthyány hercegek jogtanácsosával.

Tamássy dühösen dobta le kezéből az ujságot és e napon kezdődött meg életében az a nevezetes fordulás, mely oly híressé tette az ujságot olvasó közönség előtt. Még akkor este a dákójával verte be egy békés számvevő főhadnagy csákóját, s attól fogva nem igen volt hónap, hogy ne akadt volna egy nevezetes afférje. Tamássynak mindegy volt, polgár-e vagy katona: vágott, lőtt, szurt, s többet járt a vivótermekbe és a lovaskaszárnyákba, mint a kávéházba és a klubokba. A barátainak igazuk volt: Tamássy előfizetési viszonyban állt a vivómesterekkel, s a párbajorvosát pausaléban fizette. A budapesti fiatalágnak ma is kedvelt anekdotája a híres belvárosi eset, mikor a jámborképű Tamássy nyugodtan ette a vacsoráját a korcsmája megszokott zugában, míg a szomszédasztalnál becsipett kerékpárosok ünnepelték a nagy vasparipa-rekordot... A szerencsétlen kerékpárosok kereskedelmi utazónak nézték a nyugodtan emésztő Tamássyt, s egy bolond szeszélyükben hangos megjegyzésekkel vonták magukra a figyelmét... Tamássy a következő napokban nyolcz fület szakított le kardjával a hozzájuk tartozó emberi törzsekről, s a doktorok, tekintettel a tömeges megrendelésre, állítólag varrógéppel varrták vissza a véres füleket illetékességük szomorú helyére...

Tamássy egy júliusi délután a gyorsvonaton jött vissza Herkulesfürdőről Budapestre. Egész uton egyedül ült a kupéjában s kilencz órán át jóformán nem tett mást, mint bóbiskolt. Mikor a vonat a czeplédi állomást elhagyta, egy alacsony, zömök uri ember jött be a folyosóról a kupéjába...

Egy darabig ügyet sem vetettek egymásra, az idegen a kofferjeit, kézi podgyászait rendezte, de Alberti-Irsán túl szinte türhetetlenné lett a júliusi forráság... Borzalom volt nézni a mezőn dolgozó parasztokat, a kik verejtékes homlokkal jártak-keltek a napfénytől égő szántóföldeken. Az idegen egy darabig sóhajtvá törölgette a homlokát, utóbb türelmetlenül lebecsátotta a légmentesen felhuzott üvegablakot... Még az ablakkal vesződött, mikor Tamássy idegesen felugrott.

— Mit akar az ablakkal? kérdezte.

— Azt hiszem látja, hogy felnyitom, mondta az idegen szárazon...

— Miért nyitja föl?

— Nevetséges — felnyitom, mert idebenn minden tisztességes ember megfulad...

Tamássynak megrándult a nyaka.

— Nem fogja felnyitni...

— És miért nem, ha kérdeznem szabad?

— Először is azért, mert nem engedem, másodsor — még ezt is hajlandó vagyok megmondani Önnek — másodsor, mert a rheumám nem tűri a légvonatot... Azt hiszem, hogy értelmesen beszéltem és nem kívánja, hogy bővebb magyarázatokkal szolgáljak...

Az idegen gúnyosan elnevette magát.

— Az engedelmet nem kértem, a rheumája ellen pedig kitűnő sikerrel használhatja a pöstyéni gyógyító forrásokat... Egyébként — és a kupé falára mutatott — itt a saját szemével olvashatja, hogy jogom van felnyitni az ab'ákat...

— Ne nyissa föl, mondta Tamássy tompán.

— Fel fogom nyitni, válaszolt az idegen konokul.

Tamássy végignézett az utitársa kurta saccoján.

— Ostoba, mondta aztán megvetéssel.

— Nekem mondta, hogy ostoba vagyok? kiáltott az ismeretlen kipirulva. Meg fog lakolni az arroganciájáért... de a kupében elvből nem verekszem... Majd Budapestten számolni fogunk és esküszöm, hogy megtanítom mőresre...

Odadobott egy névjegyet és Tamássy is lomhán szedett elő egyet a kabátja zsebéből. A papirdarabokat olva-

satlanul zsebre dugták, az idegen pedig krétafehér arccal hurczolkodott át a szomszédos kupéba...

Tamássy ezután Budapestig aludt és a pályaudvarban álmosan ült be a legelső fiakkerbe. Mikor a lakásán a zsebeit kiüresítette, megint kezébe akadt kupébeli ellenfelének névjegye.

Szórakozott pillantást vetett a kemény papírra és — ijedten elkáromkodta magát. A névjegyen ez állott: *Réthy Gyula, ügyvéd*. A sors a Mariska asszony férjével vesztette össze az orsovai gyorsvonaton, a gyűlölt, felfuvalkodo t ismeretlennel, akiért két év előtt cserben hagyták...

Tamássy nem volt ostoba ember és egy pillanat alatt átfutottak elméjén az afférből keletkező bonyodalmak. Vajjon el lehet-e hitetni Lászlónéval, hogy nem a régi szerelem tört ki egykori udvarlójából? Tamássy felindulva forgatta a névjegyet kemény, aczélos markában.

— Azt fogja hinni, hogy csak ürügyet kerestem, mert a látszat teljesen ellenem szól... Senkisem veri ki a fejből, hogy ő miatta veszttem össze a mamlasz urával, s hogy még mindig bolondul szeretem...

Tehetetlen dühvel dobta le a névjegyet az éjjeli szekrény marványlapjára.

— Az ördög hozta oda az én kupémba... Tőlem ugyan ítéletnapig meglehetett volna...

Egész éjjel Mariska asszonyról álmodott, aki gunyosan hajlongott előtte a zöld tátrafüredi ruhájában... Az egykori imádottja kaczerul a szemébe tekintett:

— Szegény Gyuri, mondta neki, hát még mindig oly szervedélyesen szeret?

Tamássy reggel a konvencziós párbajsegéideit kérte meg arra, hogy Réthy ügyvédet provokálják, de Tápió főhadnagy és Kardos kapitány — akik hat év óta minden ügyében képviselték — ugyancsak álmélkodva néztek a szeme közé, mikor Tamássy azt az utasítást adta nekik, hogy az ügyet békésen kell befejezni. Tápió főhadnagy részvétellel ütögette meg a Tamássy széles vállát.

— Csak nem vagy beteg? kérdezte tőle sajnálkozva.

Tamássy zavartan sütötte le a szemét.

— Nincs értelme, hogy minden összeszólalkozásnak vérengzés legyen a vége. Elvégre is az az igazi gentleman, aki a tévedését belátja...

Kardos kapitány, aki csak minden páratlan hétfőn nyitotta föl szólásra a száját, helyeslőleg bólogatott.

— Ugy van, ugy van, a tigrisnek is jól áll, ha egyszer pántlikát kötnek a nyakába...

Dél előtt meglátogatták Réthy ügyvédet, de délben hadonázva rontottak be a *Zöld Bokorba*, ahol Tamássy rendszeren ebédelni szokott.

— Gulyáshussá fogod őt aprítani, kiáltotta Tápió főhadnagy, míg a kapitány rosszkedvűen mormogott.

— Kit?

— Azt a tintanyalót. A segéidei előtt kijelentettük, hogy sajnáljuk a történeteket, de a két majom nem elégedett meg ennyivel, hanem szigoruan ragaszkodik ahhoz, hogy — nem tudom, ki merjem e mondani?

— Mondd ki! szólott Tamássy sápadtan.

— A két segéd szigoruan ragaszkodik ahhoz, hogy — bocsánatot kérj.

Tamássyt elfutotta a méreg, a nyakerei kidagadtak, a kezével nagyot ütött az asztalra.

— Nyomorultak! dörmögte rekedten, pirosan, — meg fogják keserülni ezt a kívánságukat!...

Egy pillanatig hevesen nyargalt végig erein a vér, szinte érezte az idegei reszketését, — de rögtön eszébe jutott megint a szép asszony diadalmas mosolygása, a malicziózus, kegyetlen látszat, mely ilyen könyörtelenül ellene fordult. Vajjon nem fogja-e jogosan hinni, hogy még

mindig a régi lánggal szereti? ... Tamássy szemérmesen, félve babrált az összegyűrt szalvétájával:

— Elvégre, mondta aztán erőltetve, ha tévedtem, nincs okom, hogy a hibámat be ne lássam... A lovagiaság azt diktálja, hogy bocsánatot kérjek, mert egy ártatlan embert érdemtelenül megbántottam...

— Egek, jól értelek? kiáltott Tápió hadnagy elámulva. Csak nem akarsz bocsánatot kérni attól a himpellértől?...

— Bocsánatot fogok kérni, szólott Tamássy behunyva szemmel, mert belátom, hogy hibáztam...

A kapitány, aki csak minden páratlan hétfőn szokta felnyitni a száját, úgy nézett Tamássy Gyurkára, mint egy bibliai csodára... Tápió főhadnagy pedig egy civilkalapot akart a fejére tenni, mikor a vendéglőből eltávozott...

Igy történt, hogy a krakélérek királya bocsánatot kért egy közönséges ügyvédtől. A nemes lelkek előtt ez talán emelni fogja a Tamássy értékét, de annyi bizonyos, hogy a tehetségesebb ifju krakélérek körében a nimbusza tetemesen megritkult...

A szegény Tamássyval most már megtörténhetik az az injuria, hogy nem kér tőle alázatosan bocsánatot, akinek a tyukszemére lépett...

Komor rimek.

— Jaroslav Vrhlicky —

*Tedd homlokomra lágy, fehér kezed',
Ugy még nem érzem, hogy már itt az este
Moh földi még s virág a szirteket
És koszoru simul a sirkeresztre...*

*Ha jő az ősz bánatba, ködbe veszve,
Tedd homlokomra lágy, fehér kezed',
Ugy még nem érzem, hogy már itt az este*

*Ugy, ugy megyünk le a hegyoldalon...
Nem rózsá, csak borostyán nyúl elébed.
Nem csalogánydal többé a dalom,
Csak tört sirám, — te ah, tán meg sem érted,
Rád kéjt is, rám csak kiut hozott az élet...
Most ugy megyünk le a hegyoldalon,
Nem rózsá, csak borostyán nyúl elébed.*

*Ha rég elhervadt minden rózsá már,
A borostyán a sirt zöld diszbe vonja.
Óh, mielőtt sötét lesz a határ,
Hadd nyomjam ajkam' még a homlokodra!
E csók békét, üdvöt lop bánatomba...
Ha rég elhervadt minden rózsá már,
A borostyán a sirt zöld diszbe vonja.*

*Tedd homlokomra lágy, fehér kezed',
Ugy még nem érzem, hogy már itt az este.
Ne is kérdezd, utunk hová vezet,
Hadd érjen véget, ha közel, ha messze!
Benned sohsem csalódtam, irt keresve...
Tedd homlokomra lágy, fehér kezed',
Ugy még nem érzem, hogy már itt az este.*

Telekes Béla.

Krónika II.

Quae maribus.

— *Julius 10.*

Mikor pedig 1829-ben a Pali gyerek kilencz esztendő s lón, a betű- és számvetés, valamint a kis biblia és káté tudományával fölkerüle a gimnáziumba. Gimnáziumba *gyvel*, mert az időben a magyarok még ragaszkodtak a deák szónak velencei dialektus szerint való ejtéséhez: nem feledték el, amit Szent István idejében tanultak.

És a magyiszter (ez is *gyvel*) nagyot ütven az asztalra, ilyen szóla:

— Fiam, ez a *mensa*. És jaj annak, aki ezentul másképen hívja. *Scutica* leszen a része; ez ni!

És a fekete tábla mögül elővette a kézzelfogható fordítást: a korbácsot. Minek utána az elevenebb eszű kis diákoknak legott megvölt az ő parányi római szókincese: *mensa* és *scutica*. Egy nagy szöszhaju kamasz a Haviár Marczi elméje azonban nem szedte be könnyen a tudományt; s így történt, hogy mikor a magyiszter megint rácsapott a *mensara* s azt kérdezte: »Mi ez?« a Haviár Marczi nagy lomhán így felelt: »Asztal.«

Ekkor aztán a magyiszter fülön fogta a kölyköt, kivezette a középre, egy alacsony lóczához és azt mondta neki:

— *Decumbas!*

Ez a *decumbere* verbum conjunctivusa praesens singularisának secunda personája. És, furcsa, mégis megértette az egész klasszis. Még a tökkel ütött fejű Haviár Marczi is. Mert lefeküdt a szegény a lóczára. És pedig hasra feküdt. A magyiszter pediglen előhuzta a tábla mögül azt a szerszámot, melynek neve a rómaiak szájában *scutica* volt, és hármat csapott vele a Haviár Marczi testének legméltatlanabb részére.

— Most pedig megtanulunk egy szép kis verset, — szólt ennek utána nyájasan a tisztelendő ur. — Fülel-jetek, édes fiaim. Hallgassátok csak milyen gyönyörű: *Quae maribus solum tribuuntur mascula sunt*.

És elmondta még vagy harminczszor. Hol hősiezen pattogtatta, hol bánatosan sóhajtotta, hol végig skándálta az öt ujján, hol pörgette, mint az orsót. A gyermekek tátott szájjal figyeltek e különös, ez új, e szép muzsikára. A latin világ hangja hatolt a fülökbe. Örültek, maguk sem tudták miért. Mosolyogtak. Valami jól esett nekik. Valami édeset éreztek.

— No, fiuk, — szólt a magyiszter, — van-e köztetek valaki, aki ezt el tudná mondani?

A Pali gyerek illedelmesen feltartotta két ujját.

— *Ergo audiamus*, — mondta a magyiszter.

És ezt is megértették. A Pali gyerek pedig felállt, elpirult, egy nagyot nyelt, aztán remekül elpattogtatta:

— *Quae maribus solum tribuuntur mascula sunt*.

A tisztelendő ur megczirógatta a fiu szöke fejét és szép dicséreteket mondott deákul. Mindenki tudta, mit

beszél. Még a Haviár Marczi is. A Pali gyerek meg nem birt betelni azzal a szép verssel. Otthon, ebédnél azt csörögtek a kanalak. Azt csicseregte az eresz alatt surranó fecske. Azt susogták az októberi sárga lombok. Pedig az a szép vers csak arról szól, hogy mely szók himneműek. És a fiu akkor még ezt sem sejtette. De latinul szólani, latin szót hallani gyönyörűség...

Fél esztendő mulva beköszöntött a *signum*. Az iskolában csak deákul szabad beszélni. Akinék magyarrá siklik a nyelve: egy kölönczöt akasztanak a nyakába (ez a *signum*) és ott viseli, míg rajta nem ér más valakit, hogy magyarul szólt. Így vándorol a *signum* s akinék a nyakán marad, a magyiszter jöttekor szépen lefekszik, már nem is kell azt mondani: *decumbas*, olyan természetes a dolog. És a tisztelendő ur sem beszél többé máskép, csak deákul. Deák az aritmetika, később a geometria... *Quadratum hypotenusae*... Deák a magyar história... *Joannes de Hunyad*... Deák a magyar litteratura... Mert van ám magyar litteratura is... Van bizony. *Petrus cardinalis Pázmány, Nicolaus comes de Zerín, Franciscus Faludi, et ille jocosus poeta, Guadányi*...

... Ama barbár és klasszikus, ama bolond és okos időkbén így tanult meg deákul a Pali gyerek, Szontagh Pál. Ez az öreg táblabíró nékem ama kor utolsó hirmondója. A többiek, akiket én ismertem, közöttük az édesapám is, meghaltak már. Most tizenöt esztendeje még számosan éltek a régi szignumos deákok, akik betéve tudják Horatiust, akik mindig anekdotáznak, és olyan derültek, olyan bölcsek és talán boldogok is. Gyermekegem óta vonzódtam hozzájuk. Jöttükre megdobbant a szívem. Mintha öröm és szerencse költözött volna velük a házba. Ugyan miért szerettem őket? Egész máskép beszéltek velem, mint az ujjab emberek. A térdük közé állítottak és megegzamináltak keményen, de mindig mosolyogva. Ki volt a Miltiades apja? Nem tudom? Dehogy nem tudom. Hiszen benne van a Cornelius Neposban. Hogy a Cornelius Nepost mi csak az emlékezet gyakorlása végett tanuljuk? No még csak az kéne! Hát nem azért is, hogy tudjuk, mit mond? Aztán eldeklínáltatták velem a *hic gallus cantanst*, ezt a szépszavu kakast, aki fán ül, almát-körtét eszik és azt mondja: *Kikiriki!* És almát-körtét szedtek elő a zsebükből, ha szerencsésen keresztülestem a pluralis ablativusán is. Aztán beszéltek nekem Mátyás királyról, aki nem a Visontay János szüntelenül hadakozó, unalmas, érthetetlen, szürke Mátyás király, hanem egy ragyogó, kedves, okos, hős és vidám fejedelem, annál nagyobb, minél közelebb érezzük őt magunkhoz; és fenséges akkor is, mikor tótnak öltözve kerekét görget Bécs kapujába s a vámos végig suhint a hátán... Azt a suhintást is a magyar dicsőségért szenvedte el... Ha igen tudatlan voltam, az egzaminátorok megharagudtak és podexet emlegettek. Igenis, kérem alázatosan, podexet, amelyet meg kell verni; és sugárzott szemükből a szeretet. Én meg először értettem meg, hogy tanulnom kell, ha derék magyar ember akarok lenni.

Ez a gyermekkori varázs ma is megaranyozza a perczekeket, mikor az én utolsó öreg deákom, Szontagh Pál mellett lehetek. Szeretem, csodálom, tisztelem ezt a

nemes aggastyánt. Ha beszél: renyhe agyamban a gondolatok raja kerekedik föl, tömérdek sok mondani valóm támad, de hallgatók, hogy csak ő szóljon mentől többet és azt érzem, hogy az ő ihlete alatt majd sokat, igen sokat és könnyen fogok írni. Mintha tiszta oxigénium-szféra volna ez ember körül: lelkem gyorsan, gyönyörűséggel lélezkzik és örvendve él az ő közelében. Miért? Haj, még ilyenkor is rajtunk a bibliai átok, hogy tudni akarunk. Az ő nagy kedvessége, tudománya, bölcsessége, ékesenszólása, humora mind nem elég oka a bűvöletnek, a csodának. Az igazi, a legmélyebb ok az, hogy Szontagh Pálban a latin génius harmoniásan egyesül a magyar lélekkel és alkotja a tökéletest, az ideált: az európai magyar embert.

A latin génius az egyetlen, amely összefér a magyar lélekkel. A többi, azaz hogy a német, kiforgatja magából. Akinek a műveltsége német alapon épül, már nem tiszta magyar ember, hiába kurjongat és hiába cserdit karikással, mint mostanság divat irodalomban, tudományban és mindenütt. Ez a szomorú szilaj magyarság bizonyítja legjobban, hogy magunk is érezzük magyarságunknak hiányos voltát. De én istenem, hogy ne lenne hiányos, mikor immár negyvenhatodik esztendeje, hogy a latin világgal való érintkezésünk megszűnt; iskoláinkban 1850. óta a német génius uralkodik; már élemedett embereink is mind a Thun rendszere alól kerültek ki, a Thun rendszere alatt görnyed ma is minden. Mert ugyan ne ámítsuk magunkat: egész oktatásunk mind máig a gróf Thun Leo alkotása. Ami változás esett, csupa máz, csiriz és folt. Maga a bálvány, a gerincz, a régi, az 1850-iki.

Ez a rendszer végképpen elzárt bennünket a latin világtól; de belevitt a németbe. Vagy meri azt mondani valaki, hogy a gimnázium deák grammatikája és a reáliskola francia grammatikája a magyar lélek érintkezése a latin lélekkel? Ilyen állításra talán még azok sem vete-mednek, akik azt hiszik, hogy e nyelvtanítás nevű időfecsérlésnek van valami haszna. Az igazság az, hogy ma már a latinságból nem jut hozzánk egyeb, mint a fordított francia regények és szindarabok. Mert ezt a portékát még sem vesszük a némettől. A többi, a minden... Az ujsághirdetés betűjétől a törvények filozófiájáig, a tudománytól a négyemeletes bérházig, a gondolkodástól az illemhelyig minden német, német és német.

És hogy az valamikor nem volt így, vajjon a *scutica*, a *Quae maribus* és a *signum* cselekedte? Egy durva józanságu, paraszteszű iskolai methodus, mely a dajka módja szerint tanította meg a gyermeket a deák szóra, hogy majdan mint ifju és férfi lelke társául vehesse a latin géniust?

Az.

És ma is csak ez volna az egyetlen út, hogy közeledjünk valamelyest ahhoz a dicső mindenséghez, ahonnan most, immár majdnem fél százada ki vagyunk kizárva. Gróf Thun Leo okos ember volt. Tudta, hogy veszedelmes egy francia az az öreg Dumarsais, aki a múlt század első negyedében bölcs könyveket írt arról, hogy a legjobb nyelvtanító rendszer mégis csak az édesanyaké.

A magyarok latin műveltségét, délnyugat felé hajlását a grammatika dönti meg gyorsan és biztosan. El a *signummal*. Ne hallatszék a magyar tartományban más idegen nyelv, csak a német. Meg fog ragadni. Vele pedig majd együtt jár a gondolat és az érzés is.

... Hanem erről nem beszéltek a tanár urak a kongresszuson, nem még olyan előadáson sem, amelyet három főnyi publikum: az ellenség, a feleség és az iskolaszolga hallgatott végig.

Jaákh.

SPLEEN.

Elbeszélés.

Irta: GOZSDU ELEK.

(Vége.)

Emmy már aludt, mikor a gróf becsöngetett. A szobalány nyugtalan aggodalommal vezette be a grófot a szalonba.

— Itt méltóztatik maradni? — kérdezte szemlesütve.

— Igen. Alszik már?

— Alszik! — felelt a szobalány s meggyújtotta a csillárt és a lámpát.

A gróf ezalatt ledőlt egy széles pamlagra, s nézegette az asztalon fekvő album tájképeit, híres férfiak és nők arczképeit.

A szalon falai tele voltak széles, barokk rációkba foglalt nagy tükrökkel, melyek megsokszorozították a csillár ragyogását. Emmy igen szerette a csillogó fényt. A falak mellett alacsony kerevetek, puha szőnyegekkel letakarva, két török dohányasztal rózsafából, két gömbölyű kis asztal, megrakva mindenféle apró, törékeny csecsebecsével. A falon, két hatalmas tükrök között függött a gróf nyertes versenypárijának a képe, amint a gróf kedvencz jokeya Steward Tom rajta ül. Ezzel szemben lógott a Madonna de la Sedia színnyomatu képe, szintén széles barokk rációba foglalva. Ez a kép, a gróf tiltakozása daczára a szalonban maradt, mert Emmy igen valóságos volt s szerette a szent képeket, a miért is hálószobájában, az ágya felett, egy könyező Krisztus kép és a hét törrel átdőfött szivü Mária képe függött.

A gróf alig várt néhány perczig, mert Emmy, a színésznők ügyességével, gyorsan magára vette pongyoláját, s papucsban, nesztelenül belépett, a grófra szökött, s megharapta a nyakát, majd pedig a macska módjára fujt, nyávogott s elkezdte őt csiklandozni.

— Pityu! Pityu! — mondta halkan, hogy alig lehetett a hangját hallani. — Pityu! Pityu! — ismételte gyöngéden s a gróf mellére fektette bodros szőke fejét, míg gömbölyű, meztelen karjaival átölelte a gróf derekát. — Itt maradsz ugy-e? — suttozta lágyan. — Látod, senki sem szeret úgy, mint a te kis macskád! Ugy-e senki! Senki! Pityu! Édes Pityu! — suttozta újra édes hangjával.

A gróf nem válaszolt Emmy gyöngédségeire, hanem hagyta magát ölelni, anélkül, hogy a gyöngédségeket viszonzta volna.

— Nem szeretsz Pityu! A macskád meghal ám, ha nem szereted, s akkor mi lesz veled! Szegény macskád! Nem sajnálnád! Pityu! Édes Pityu! Egy csókot adj! Csak egyetlen egy csókot a te szegény macskádnak! Nem kellek hát? — És Emmy még szorosabban simult a grófhhoz s majdnem görcsös hevességgel ölelte őt magához.

— Te becsületes czudarság. Te! Te tiszta piszok; Te magasztos bűn! Látod, rossz kedvem van, angyal! adj bort és ne csókolj!

Emmy meglapultan vonta le karjait a gróf derekáról, s összefogva a mellén kinyílt pongyoláját, néhány másodpercig, ijedséget kifejező bámulattal nézte őt.

— Nem értem Pityu! Miért haragszol reám, Pityu! — kérdezte halkan.

— Nem haragszom, Emmy! Azt akartam neked megmondani, hogy becsületesebb vagy, mint ahogy gondold! — mondta a gróf, miközben egy puha pamlagra vetette magát.

— Istenem! Hiszen én nem bántok senkit! Én nem vétettem soha senki ellen!

— Csak magad ellen Emmy!

— Az semmi! Én nem vagyok semmi! kinek mi köze hozzá? Én? Istenem! Eh! Az semmi! — felelt Emmy mosolyogva és az egyik aranyos papucsát mely előbb a lábáról leesett volt, a szoba közepén, a szőnyegen hagyva, fél harisnyában, fél papucsban ment, hogy bort hozzon. Midőn két üveg pezsgővel visszatért, a gróf reá sem pillantva, kérdezte:

— Aztán Emmy! Igazán szeretsz te engem?

— Miért ne szeretnék? Ha te nem volnál, mi lenne belőlem?

— Te kalitkába való, isteni madár te! Mennyi őszinte hidegség van e kérdésben. Miért ne szeretnék! Akár csak azt kérdeznéd: Miért ne innám meg ezt a pohár bort! Miért ne! Meg lehet dermedni e fagyos valószínűságtól! Igyunk Emmy! A te és a fajtád egészségére! Még egy pohárral! Igy!

— Beh különös vagy ma, Pityu!

— Neked szükséged van reám, hát szeretsz. Ezt értem. Ha az ember a megélhetése eszközeit szereti: ez bölcs dolog; de ha az ember unja magát és unalomból akar szeretni — az czudarság!

— Ki-ki ahogy tud, Pityu! Lásd, én így szeretlek — — — — — szólt Emmy és odasimult hozzá és meg akarta ölelni.

— Menj! Ne nyulj hozzám! — mondta a gróf indulatosan s reszkető kezekkel eltaszította magától Emmyt.

— Pityu! — mondta Emmy halkan s ijedten, majd hideg csodálkozással tekintett a grófra.

— Fázom! Adj még innom! Fázom! Micsoda rettenetes parfümöd van? Ez a szag megőrjít! Micsoda szag ez?

— Én semmi szagot nem érzek! — mondta Emmy csodálkozva.

— Valami háj, hus szag van itt! Rettenetes!

Most a gróf is megivott egy pohár pezsgőt.

— Nem birom kiállani! Füstölj! — mondta indulatosan. — Te Vampir! Mit bámulsz? Igen, te Vampir!

— Én Vampir? Én?

— Azok vagytok mindannyian. Vérszopó vampirok! Megittátok a véretem az utolsó cseppig! Kiszivtátok az agyvelőmet; lerágtátok csontjaimról a húst — — —

— Én! Én! — kiáltott fel Emmy s meredten nézte a grófot. — Részeg vagy, Pityu? — mondta halkan.

A gróf mind hevesebben és hevesebben folytatta:

— Te és mindnyájan, a kik becsületesek és becsületesnek vagytok! A kik csókjaitokkal öltök; a kik bepiszkoljátok a tiszta lelkeket; ti, a kik azért születetek, hogy legyen bizonyíték az emberi alávalóság mellett... csak inger — inger — — —

A gróf kimerülten hanyatlott a pamlagra és elájult. Emmy ijedten szökött hozzá s kezdte cibálni, a nevével szólítani, s zavarában leöntötte pezsgővel. A gróf né-

hány percz múlva magához tért s halk, suttogó hangon mondta:

— Semmi! Semmi! A bor, más semmi. Hagy aludni. A bor — a bor — — —

Nem birt tovább beszélni. Megfordult és elaludt.

Emmy azt hitte, hogy a gróf részeg s csakhamar megnyugodott. Hozott egy paplant s letakarta vele a grófot. Egy ideig mellette ült s nézte őt. Álmos lett és nyújtózkodott. Kis idő múlva bement a hálószobájába, hozott magával egy párnát és egy paplant, lefeküdt a pamlag mellé a szőnyegre. Ásitott néhányszor, keresztet vetett magára, aztán mélyen elaludt.

A gróf éjjél után felébredt. Körülnézett s nem tudta hol van. Midőn Emmyt a pamlag mellett fekvőnek látta, s megpillantotta a pezsgős palaczkokat, az egész nap érzéseit, hangulatát néhány pillanat alatt újra átszenvedte. Undort érzett önmaga ellen s összerázkódott. Fázott, a fogai összevazogtak: menekülni akart innen mentül hamarabb. Óvatosan leszállt a pamlagról s nesztelen léptekkel kiosont a szobából. Midőn kiért az utcára, úgy tetszett neki, mintha a szemei előtt majd kisebb, majd nagyobb tüzes golyók röpkedtek volna. Időnkint lehunyta a szemeit s a nedves sikamlós aszfalton néhányszor megcsuszott s teljesen kimerülve, átizzadva ért haza.

A komornyik várta a langyos fürdővel s a villanygéppel. Levetkőztette s ráadta a mandarin-köpenyt.

— Parancsolja a fürdőt?

— Nem kell, János! Menj aludni! Nem kell! — mondta a gróf ideges türelmetlenséggel.

— És mit mondjak holnap az orvosnak?

— A mit akarsz János! Teljesen jól érzem magam. Menj aludni.

A gróf egyedül maradt és bezárta a hálószoba ajtaját s aztán úgy amint volt, lefeküdt. A paplant a fejére huzta; aludni akart. Néhány percz múlva azonban fölült az ágyban s körül tekintett a halványan megvilágított szobában s hallgatta, amint az olajmécses kanócza sistergett. Néhányszor mélyen felsóhajtott és ismét a fejére huzta a paplant. Összehuzta a lábait és lecsukta a szemeit. Különös színű fénycsíkokat, golyókat látott, majd reszketeg fényességben, majd tengernek látszó végtelenségben. Melege lett, lerugta a paplant és felugrott. A mosdóasztalhoz ment, s kezébe véve egy üveg shippert, meglocsolta vele a párnáit. Az üres üveget eldobta s hirtelen lefeküdt. A kábitó illat nem használt; teljesen ébren volt. Azt hitte, azért nem tud aludni, mert egy kicsi álló óra ketyegései zavarják. Fölkelt s ideges türelmetlenséggel meg akarta állítani az órát. Ez mindjárt nem sikerült, bajlódott vele egy kis ideig, aztán kinyitotta az ablakot és kidobta. Lefeküdt újra; a parfüm elkábitotta, elszenderedett. Alig egy negyedóra múlva fölriadt s teljesen ébren volt, mintha nem is aludt volna. Ismét úgy tetszett neki, mintha az óra ketyegne. Önkénytelenül a lefüggönyözött ablak felé tekintett, a melyen az órát kidobta volt s úgy tetszett neki, mintha onnan óriás folyamként valami rettenetes sötétség áradna be a szobába.

Hideg verejték gyöngyözött a homlokán; nyögött, majd sóhajtott, egy névtelen, mély fájdalom lepte meg. Ökleit összeszorította, s elkezdte a fejét, mellét ütni. Ugy tetszett neki, mintha nem ismerné a szobát s olyan helyen volna, a hol még nem volt. Könyökét a térdére támasztotta, fejét a tenyerébe helyezte s rábámult az ablakra, a honnan a sötétség áradt be.

A reszkető mécsfény mozgó világa mellett a butorok mintha mozogni kezdtek volna. A dolgozó szobából és az ágyból bódító shipper illat áradt. A feje szédülni kezdett; émelygést érzett. Felugrott az ágyból, de csakhamar az ágy szélére ült, mintha valami láthatlan kéz odaszorította volna. Görcsösen belekapaszkodott az ágy-

függöny szárnyaiba. Tekintete a dolgozószoba ajtókilincsen akadt meg. A szemei kidagadtak; mosolyogni kezdett. Ugy tetszett neki, mintha az ajtókilincsen lóggott volna valaki.

Önkénytelenül lecsukta a szempilláit s reszketni kezdett. Fázott; fölpillantott s valami ellenállhatlan erő hatása alatt, borzongása, iszonya daczára, ismét az ajtókilincsekre tekintett, s most már tisztán, világosan látta önmagát ott lógni.

Vaczogó fogakkal, jéghideg kezeivel megtapogatta a fejét, a karjait, a mellét s újra az ajtókilincsekre tekintett. Nem látott semmit! Mélyen felsóhajtott! Lassan, óvatosan, mintha félt volna, hogy meglepik, fölkelt, levette a mandarin-köpenyt s nagy erőfeszítéssel letépett belőle egy hosszú foszlányt.

E foszlánnyal a kezében az ajtóhoz ugrott, ott ideges sietséggel egy hurkot a nyakára illesztett s aztán térdre vetette magát.

Három percnyi kínos vergődés után ott függött szederjes arczczal, kidülledt szemekkel, kiöltött nyelvvel, az élettelen dög!

FÉLMULT IDŐKBŐL.

Egy audiencia negyven év előtt.

Ismét csöndes a budai vár és a mi jó öreg királyunk Ischl fenyvesei közt piheni ki a millenáris ünnepek ragyogó, de fáradságos napjait.

Az utolsó audiencia alkalmával történt, hogy több öreg főúr jött össze a fogadó-terem előcsarnokában és várva sorukra, egyről másról beszélgettek.

Aki sokáig él — sokat megér. A hófehér hajú arisztokraták is visszaemlékeztek a mai ragyogásban régi borus napokra, azokra az időkre, mikor magyar ember, ha csak tehette, kerülte a budai várat és a legvégső esetben fordult csak az uralkodó hatalomhoz; csak a legvégző esetben kért *audienciát*.

Egy ilyen audienciának a történetét mesélte el egy szép, még most is daliás öreg úr, aki úgy hasonlít valamely ős magyar Rabonbárhoz s akitől én is ellestem.

* * *

Épen negyven esztendeje annak, 1856-ban volt, mikor a budai királyi várakban, mint teljhatalmu helytartó, Albrecht főherczeg székelt.

A helytartó fényes udvart tartott és áldott jószágú neje, Hildegarde főherczegnő, azon volt, hogy az éles politikai ellentéteket társadalmi uton egyengesse.

Estély estély után, bál bál után következett a budai várakban és a főherczegnő mindenféle emberbaráti intézmények élére állva, minden áron maga köré akarta gyűjteni a főrangú világ hölgyeit.

Csak részben sikerült ez, mert noha mind elismerték a főherczeg asszony személyes jó tulajdonait, arra mégis nagyon sajogtak még a szabadságharcz ütötte sebek, hogy opportunusnak találtak volna asszonyaink egy osztrák főherczeg termeiben táncolni.

Azért is, kevesek kivételével, csak azok keresték fel a budai várakot, a kiket komoly, fontos ügy vitt oda és a főherczegi pár multságain többnyire a *Beamterek* családjai és a fővárosban helyőrségen lévő tisztetek részt.

A magyar arisztokrata hölgyek közt kiváló bizalmasa volt Hildegarde főherczegasszonynak *Gyürky Pálné*, a ki ezt a kedvező helyzetet arra használta föl, hogy

kérjen, tegyen olyanokért, akinek fiai, férjei, vagy egyéb hozzátartozói börtönben sinlettek, vagy a száműzetés keserű kenyerét ették.

A nemes szívű úrnő nagyon sok honfitársain segített is és így Gyürkynének a legbúsabb magyar sem vette rossz néven, hogy bejáratos volt a budai udvarhoz.

Volt Gyürkynének egy barátnője Lónyay Ferenczné, Bernáth Jenny, akinek férje a szabadság harc leveretése óta Kufstein sötét kaszamátaiban sorvad. Majdnem a mézes hetekben vitték el és neje azóta elfelejtette hogy van mosoly, tavasz, dal és fény a világon.

Napról, napra — évről évre érezte, hogy mint sorvad el a szeretett férfi utáni bánatában és szemeinek sugára kialvóban volt már az örökös könyhullajtástól.

Vége nagy lépésre határozta magát.

Falusi birtokáról feljött a fővárosba és ment egyenesen Gyürkyné bálvány-utcza lakására. Oh! nagyon sok szomorú arczú asszony megfordult ott az ötvenes években és a Francz, a kövér, széles hátú komornyik, már olyan jól ismerte ezeket a sápadt, fekete ruhás nőket, hogy csak így jelentette úrasszonyának...

— *Excellenz, eine Rebellenfrau!* Közébb volt így neki, vizitkártya nélkül úgy sem tudta megjegyezni a kemény ejtésű magyar neveket. Lónyayné elmondta nemes barátnőjének szive keservét és mikor zokogva végezte be szavait, térdre hullt előtte:

— Csak te segíthetsz rajtam, te járatos vagy a budai udvarhoz — ha Ferencz nem nyer kegyelmet, én is utánna halok!

Gyürkynét rendkívül meghatotta barátnője síralma, könyörgése. Fölemelte a szőnyegről, leültette maga mellé és aztán gondolkozni kezdett.

— Igaz, hogy én már nagyon sok honfitársamért tettem, és csakis azért, hogy tehessek, járok a budai udvarhoz — Mondá kis vártatva Gyürkyné — de most egy nagy baj van, az angyali szívű Hildegarde főherczegnő nincs itt, nyaralni van Badenben és csak szeptember végén tér vissza.

— Oh! zokogott fel Lónyayné — meghalok én addig, hiszen alig léptünk júliusba és már annyi év óta szenvedek.

Gyürkyné néhányszor föl s alá ment a barátságos kis szalonban és egyszerre csak egészen neki derült arczczal állt meg barátnője előtt.

— Megvan! Segítve lesz rajtad, még pedig rövid és radikális uton. Va banque . . .

Lónyayné a remény egy halvány csillámával szemében nézett arra, a kitől minden jót remélt.

— Igen, igen. Te magad fogsz audienciára menni Albrecht főherczeghez. Még holnap teszek lépéseket s pár nap alatt kieszközlöm neked.

És valóban Gyürkyné másnap áthajtatott Budára s nem telt belé negyvennyolcz óra, Lónyayné megkapta az engedélyt.

A szegény asszony remegett és mintegy álomban hagyta magát felöltöztetni.

Ritka szép asszony volt Bernáth Jenny. Magas, karcsú, egész lénye hasonlított Thomas Lawrence alakjaihoz. Ugyanaz a finomság, gyöngédség és légiesen elmosódó árnyalat, mellyel a század elejének hírneves angol festője vászonra vetette ragyogó szemű, biboros ajkú, halvány ideáljait.

Fekete bársony ruha fedte sugár alakját, hajában, keblén, egy-egy sor gyöngy, melynek halvány fénye úgy tapadt a sötét alapra, mintha szemfödélre hulló könyvek lettek volna.

— Ha elutasít a fenséges ur — nem élem túl . . . Rebegette, mindegyre újra kezdve a fuldokló zokogást, úgy hogy Gyürkyné nem győzte biztatni, bátorítani:

— Csak beszélj vele őszintén, egyenesen, a fenség rideg katona-ember, de szereti a nyíltszívűséget . .

Végre elkészült Lónyayné és Gyürkynével együtt kocsiba ültek.

A vár udvarán, midőn Lónyayné kiszállt a kocsiból, inkább hasonlított már egy fenségesen szép sirszoborhoz, mint élő asszonyhoz:

— Bátorság, — suttozta Gyürkyné — az Isten legyen veled.

Ritkaság volt abban az időben a magán-kihallgatás, különösen hogy nőket fogadott volna soron kívül a helytartó, arra a legrégibb lakajok sem igen emlékeztek.

A szép, fiatal asszony megjelenése csodás hatást tett a szolgálattevő tisztre, aki fejedelmét megillető reverenciával fogadta és vezette egy bársony-támlányhoz.

Lónyayné minden csöpp vérére szívére érezte tolni. Még néhány perc és ott fog állni az előtt a kemény katona előtt, aki, a tőle alkotmányt kérő magyar uraknak, kardjára ütve így szólt:

Das ist meine Verfassung!

Gondolatait rendezve, épen azon töprenkedett, hogy kezdje legszivrehatóbban kérelmét, midőn a parancsőtiszt elébe lépve, tiszteletteljesen tudatta, hogy a fenség várakozik már.

A nehéz bársony portiéra félrehúzódt és Lónyayné ott állt szemben Albrecht főherczeggel, élet és halál urával.

Szólni akart, de szó nem jött ajkára a szegény asszonynak. Érezte, hogy térdei csukladoznak alatta, tekintete előtt minden összefolyt és ajkai remegtek.

Végre két összetett kezét fölemelve, hangos zokogásba tört ki és könnyei végig folytak éjsötét pilláin, hófehér arcán.

Albrecht főherczeget annyira meghatotta ez a jelenet, hogy maga is egészen belesápadt és egészen közel menve Lónyaynéhoz, megfogta kezeit és ő szólította meg:

— Nemde férjéért kér, azt szeretné, hogy kegyelmet kapna? — Lónyayné kissé magához térve, halk *igen-t* rebegett, aztán szeméit fölvetve a főherczegre, hozzá tette:

— Könyörgöm fenségedhez, ha vétkesnek tartja férjemet, ne igazságot, kegyelmet gyakoroljon ezuttal, fenségednek minden hatalmában van!

Albrecht főherczeg egy pillanatig belenézett a szép asszony szeméibe, a melyek most kétséget, reményt, halálgyötrelmet egyszerre tükröztek vissza, és így még százszorta szebbek voltak.

Egy pillanatig nézett beléjük, aztán kisimultak homlokának redői, rideg arcán valami szokatlan melegség, lágyság váltotta föl a szokott, katonás, kemény kifejezést, és még egy lépést tett Lónyayné felé.

— Legyen nyugodt. Megteszek mindent, férje szabad lesz.

A szép asszony le akart borulni, de Albrecht főherczeg meggátolta ebben, mialatt szószerint a következőket mondta:

— Der Glanz solch' schöner Augen darf nicht in Thränen erlöschen, zumal sie in treuer Liebe für den Gatten fließen.

Aztán egy kegyes kézmozdulattal elbocsátva a szép asszonyt, sokáig nézett utána.

— Csak ne volnának a maguk asszonyai csupa Lukrécziák, ettől az egytől biz' Isten kértem volna egy csókot váltságdíj fejében.

Mondá más nap a főherczeg Gyürky Pálnak, akivel egy helytartósági ülésen találkozott.

Gyürky visszamondta ezt Lónyaynének, de csak akkor, mikor már férje, kegyelmet kapva, két hét leforgása alatt hazaérkezett Kufsteinből:

Lónyay Ferencz egyedül ment megköszönni a kegyelmet Albrecht főherczegnek s a kaszinóban eleget is tré-

fáltak vele barátai, hogy azért nem vitte el az asszonyt, mert félt, hogy a katonás főherczeg mégis csak követelni találja majd a *váltságdíjat*.

A lakajok kinyitották az ajtót, és a Rabonbán kinézésű főur eltűnt a bársony portiér mögött, amely egykor a búbajos szép Bernáth Jenny alakját is eltakarta.

Vicomte Letoriére.

A hazajáró lelkek.

Irta: TRÉZENIK.

Lassan végig mentem a pályaudvartól a városkába vezető meredek uton. Alig voltam az ut harmadában, mikor vizsgáló szemeim észre vettek egy széltől lengett felirásos táblát, melyen kövér betűkkel ez állott: »Ez a ház kiadó!«

Nem igen ismertem még Boisat-t, ezt a kis vidéki városkát, a hová egy szép májusi reggelen megérkeztem. Szinte taláalomra választottam ezt a helyet a mappáról, Normandia képéről s elhatároztam magamban, hogy itt töltök legalább három hónapot, lehet, hogy hatot, a szentírás intése ellenére a legteljesebb magányban; három hónapig kedvem szerint ereszttem itt búnak a fejemet a szakadékos ösvények s a vörösköves utak földjén. Szándékosan hagytam otthon mindennemű könyvet, remélve, hogy az itteni postamesternél helyi újságokon kívül egyéb szellemi táplálékot nem találok.

Szeretem egyébként ennek az országnak a borát és irodalmát; a *Bonhomme normand* jóízű csacsiságait; Scholl fényes krónikáit és Caliban ingerkedő causeriejeit.

*

Megjelenésem ugyancsak nagy port vert fel a városkában. Az utca végén a kovács abba hagyta a patkolást, a patkolandó almásszürke pedig fülét hegyezve és nyerítve fordult felém. A falu bölcse feltolta aczélkeretes pápaszemét a homlokára s a nyerges, a ki éppen lószerszám viaszkolással volt elfoglalva, egy perczig mozdulatlanul tartotta kezében a keféit.

Az asszonyok kiszaladtak az ajtók elé, mezitelen, vörös s mosogató vitzől fénylő karjaikkal, szoknyájuk feltúrva s hátul csomóba kötve, kendőjükön lengő bojtjaikkal.

*

A házon, mely figyelmemet felkeltette, semmi különös nem volt. Azért álltam meg előtte, mert ez volt az első, mely »kiadó«-nak volt jelezve s mert alapjában véve nagyon mindegy volt nekem, akár tulipiros, akár hupikék.

Mikor becsöngettem a végből, hogy megtudjam kihez forduljak, a szomszéd, egy ravasz tekintetű kis bádogos, ki éppen egy üstön kalapált, felemelkedett az üllő mellől s kötenyébe fogva a kis rézüstöt, felém tartott.

— A tekintetes ur a házat akarja megnézni? kérdé.

— Igen.

A kis bádogos betekint a házba:

— Hé, Florine!

— Florine mindjárt itt lesz, uram. Nála van a kulcs.

Ő volt e házbeliek mindenese. Egy kis járadékot hagyta rá, a mit André ur, az örökös, rendesen kiad neki. André ur nem lakik itt s azért megbizta Florinet, hogy adja bérebe a házat.

Florine megjelent; kövér, de még jó színben levő negyvenöt év körüli vászonceléd lehetett.

— Maga akarja kivenni a házat? kérdezte mindjárt.

— Ohó, féleltem mosolyogva s a kis bádogos helyeslő mosolyától támogatva, — jó lesz talán előbb megnézni a házat.

Az asszony előre ment, zsebében a kulcsot keresve.

Mindjárt az első lépésnél, melyet a szűk, színeha-gyott kék tapétával bevont folyósón tettem, mellemre nehezedett ez a sirboltszerű penészes nedvesség.

A folyósó csak a másik végéről oldalvást kapta a világosságot egy kis boltíven keresztül, melynek kékes ablakocskái alig voltak nagyobbak a sakktabla koczkáinál.

— Itt van mindenekelőtt a szalon, mondá Florine, kinyitva az ajtót a folyósó közepe táján.

— Ez derék; még a butorok is itt vannak.

Oh igen! semmi sem változott itt, amióta *ők* meghaltak. Az ur annyira félt, hogy elkótyavetyélik ezeket a dolgokat. Azért az asszony, ki férje után ment a halálba, a házat minden hozzátartozókkal André urnak, férje unokaöccsének testálta, ki most Párisban lakik s a ki sohasem fogja ezeket a jószágokat újra veretni... Sokkal gálánsabb semhogy ezt megtenné.

A szalonban mondta el ezeket a jó asszony, egy igazi bourgeois szalonban; hossza nem felelt meg szélességének, falai bársony és arany ragyogású tapétákkal fődve, a kanapé gránátpiros ripszszel bevonva, három-négy karosszék állt benne a hiányos karikáknál fogva mozdulatlanúságra kárhóztatva, s vagy két tuczat székek szimmetrikusan és szorosan a fal mellett elrendezve, melyen néhány fénykép lóg a régiségtől kivert fehér petyekkel. A szalon közepén mázos szekrénykén jelentéktelen csecsebecséknek tarka összevisszasága. Hátul hatalmas tükör, majdnem elfoglalva az egész falat, benne visszautkröződik a márvány kandalló, melyen két ezüst gertyatartó között üvegburra alatt magas, a császárság korabeli óra mutatja állandóan egy és ugyanazt az időt.

A folyósó végén két lépcsőt kell hágnunk. Éppen szembe nyílik az ebédlő, balra a boltív alatt alacsony ajtó vezet a kis udvarra; jobbra lépcső vezet fel a szobákba, magas lépcsőfokokkal, viaszkos mázzal bevonva, mely tudja isten hány lábnyomtól már el van koptatva.

Florine előre ment az ebédlőbe s kinyitotta az ablakokat.

Nagy, világos, elég nyájas terem volt, safrányszínű tapétával bevonva. Jobb oldalt a falat egy nagy almárium foglalta el, mely a buffet-t helyettesítette, továbbad egy hálófülke.

— Itt aludtak *ők*, magyarázta az asszony, feltárva a hatalmas szárnyas ajtót. A nyitott ajtón át látni lehetett a szerfelett magas ágyat, a milyent a vidéken szeretnek.

— A tekintetes ur is itt rendezheti be hálószobáját; ez a legkényelmesebb.

Nagyon meglepett, hogy a csukott ajtó alatt valami sajtászerű bugással és melankólikus nyöszörgéssel járt keresztül a szél s oly erővel, mely ebben a különösen szélcsendes májusi hónapban meglepő volt. Amint az ajtó két szárnyát félg kinyitottam s aztán az ajtó párkányához huztam, közlőrl megfigyelve a tűneményt, a szél panaszos bugása hol magasabb, hol mélyebb lón aszerint a mint az ajtót kinyitottam vagy becsuktam.

— Ez mindig így járja itt, szolt Florine, még akkor is, hogy ha odakünn szélcsend van. Furcsa biz ez. De csakis itt van ez így, tette hozzá megnyugtatósul.

Visszafordulva egy kutya ötlött szemembe, mely az asztal alatt feküdt. Nem láttam, hogy Florine-nal jött volna a szobába ez az eb, mely rendkívül jó fajtájú, formás és értelmes vizslának látszott. Mondom — látszott, mert tulajdonképpen csak a szemét láttam, mely állhata-

tosan rám volt szegezve. Nagy, barna, mély tekintetű szem volt ez, oly határozott tekintettel, a fájdalomnak annyira élénk, meglepő, emberi kifejezésével, hogy igazán megzavart. Egyébként az egész fej, sőt mondhatnám az egész arcz, komor levertséget fejezett ki: az összeránczolt szemöldökök, a lecstingó ajkak, a lapos orr, a lelógó fülek, ezek a fekete bársonyos fülek, melyek olyan jól illettek neki. Mindeddig az állat meg se moccan. Egyre csak reám lesett — ez volt az egész.

— Az *ő* kutyájuk volt, magyarázta Florine. Biz ennek a szegény állatnak volt a legnagyobb kinja. Hogy szerette a gazdáját! S a gazda halála óta nincs az az ember, a ki ezt az állatot innen ki tudná zavarni. Az asszony halálos ágyán gondjaimra bizta a szegény öregget, de semmi áron sem akar hozzám jönni. Kénytelen vagyok nap nap után idehordani neki a levest. S akkor is csak foghegyről eszik. Az ember — hogy isten büntetésképp ne vegye — azt mondhatná, hogy ez az állat el akarja magát emészteni. Hogy busult az istenadta! Látta tekintetes ur maguk ezt Párisban el se hinnék: a mikor szegény urunkat eltemettük, minden gyerek el fogja mondani — a kutyát bezártuk a fáskamrába, hogy valami zavart ne csináljon. És lám, mikor a koporsót felteszik a Szent Mihály lovára, Tom, kiszabadulva valahogy a fás kamrából, keresztül furakodik a halottas népen, vadul megugatja a halottas embereket, a plébános urat, s mindazokat, a kik csak közel álltak a koporsóhoz. Ha valahogy le nem csitíthatom, s a nyaklánczánál fogva el nem huzom, a szegény állat — biz isten — dühében megveszett volna. Oh, az állatok, higye meg, kevésbé felejtene, mint az emberek. Nézze, néhány nap előtt, egy batyu ruhában, mit az öreg asszony ajándékozott nekem, ráakadtam a néhai gazdám egyik nadrágjára. És látta — Tom tüstént felismerte. Szímatolt a ruhadarabok közt s egyszerre csak neki kezd az ugatásnak s oly szomoruan, hogy sirva fakadtam. Mert, tudja tekintetes ur, szolt tovább Florine keze fejével letörölve könnyeit, nagyon szerettem ám ezeket az embereket — magam is. Olyan jóra való népek voltak... Oh istenem! mégis csak szomorú dolog, ha így egyik a másik után utnak vált a más világra.

*

Elgondoltam magamban, mint aki kegyelettel tekint vissza a multa és vallásos rajongással szereti az emlékeket — hogy én sohasem jutottam volna arra a gondolatra, hogy a békességnek s gyermekjátékimnak tanyáját bérbe adjam vagy örök áron másnak átengedjem. Úgy hagytam volna mindent a régi helyén, a butorokat a régi rendben, ahogy ma vannak. Soha meg nem engedtem volna, hogy idegen ember hideg szívvvel zavarja meg a csendet, az emlékek mauzoleumát, ahová gyakran a bubánat óráiban, mikor az élet megnehezedik felettünk, mikor a halál gondolata, a más világ misztériumai elkábitják a szorongó szívet, eljöttem volna zarándok utra, hogy kisirhassam magam, hogy megszabadítsam szívemet gyengeségeitől, keserveitől és szenvedéseitől.

Florine, mintha csak eltalálta volna lítkos gondolataimat, hirtelen így szolt:

— André urfi nem lakhatik e házban. Párisban tanul most. S minthogy a derék urfi nem valami jómódu, kénytelen volt a házat kiadni. De csakis butorozva adja ki s kiköti, hogy minden úgy maradjon, a hogy van; azért nem is adja oda minden jött-ment embernek... Teszen talán megnézni a kertet is.

— És a kutya? nemde Tomnak szolította.

— Igen. Tom, gyere csak ide, öregem.

Magához hitta a kutyát, kezével a térdére csatintva.

Dé Tom biz nem mozdult a helyéről; csak a farkával csóvált egyet-kettőt s a szeme villogott sötét pillantással.

— Nagyon rám ijeszt mindig ez az eb, merev nézésével, mondá Florine, s én nem aludnék ebben a szobában a világ minden kincséért se. Látta, ezt nem kellett volna elmondanom, mert hátha visszatartja attól, hogy bérbe vegye a házat, de hát — istenem — nem tehetek róla, vannak pillanatok, amikor úgy rémlik nekem, hogy az egykori gazdám *hazajár*... Nézze meg jól azt a karosszéket, ott a kandalló sarkánál: a gazdám karosszéke volt. A világért senki azóta hozzá nem nyult; úgy maradt a helyén, a mióta a gazdám meghalt. Az öreg nagyon szeretett tüzelni. Hát egyszer egy este... De jobb lesz talán lemennünk a kertbe, itt nem mondhatom el a dolgot... Annyira rám ijesztett akkor, hogy két hétig feküdtem bele.

*

A kert, ügyetlen gyepággyakkal részekre osztva s apró faszoroktól átszelve, melyekben két három éves gyermek nem tudott volna egymás mellett járni, oldalt a ház hosszában egy kis udvarral volt megtoldva, ahol az öregek idejében négy vagy öt tyúk lustálkodott, ezek vagy egész nap az ebédlő ablakánál sütkéreztek, vagy néha merészen berepülve az ablakon, az asztalról lehullt kenyérmorzsákat csipegették. A másik végen egy kis terasz képezte a határt négy szomoru fenyűvel s azon túl magas domb zárta el hirtelen a látóhatárt.

A fenyűk sötét határolása erősen árnyékot terjesztett, mely különösen este, mikor a nap a domb szálás erdeje mögött nyugalomra tért, félelmissé, hüvössé vált.

*

— Nos és a hazajáró lélek? kérdém Florine-tól.

— Már elmondtam, hogy napjában kétszer idehordom a levest a kutyának, mert ez semmi áron sem akarja itt hagyni a régi házat. Egy este kissé elkéstem, lehetett úgy kilencz vagy tíz óra, amikor beléptem az ebédlő ajtaján. Oh uram, a mennybéli üdvösségemre esküszöm, hogy igaz, amit mondok... A kutya ott ült néhai gazdája karosszéke mellett, a nyaka kinyújtva, orrával előre hajolva ép úgy, mint mikor az uraság még élt és Tom a gazdája térdére hajtotta fejét és várta a simogatást. Farkával gyors egymásutánban csapkodta a padlót s a fülét lehajtotta, mint amikor gazdája végigsimogatta fejét. Rémmódrá megjedtem s elszaladtam. Mire hazaértem, egy csuron víz voltam. Két hétig tartott, míg valahogy rendbejöttem megint. És azóta nem lépnék be ebbe a szobába éjjel, ha aranyat vagy ezüstöt kínálnának is érte.

— Jól van, Florine, megegyeztünk; kibérlöm a házat. Azt hiszem, jól fogom itt magam érezni. De egy feltételt szabok. Tomot nem szabad rendes szokásaitól eltéríteni.

— Oh, tekintetes ur, sohase mertem volna erre kérni. És mégis látta, ez a szegény állat olyan szerencsétlen volna, ha kitenné a házból.

— Maga jó lélek Florine; ugyebár rendbe fogja tartani a házat. Nem lesz valami nagy dolga velem. Magamra fogok maradni s csak az ebédlőt foglalom el.

— Hogyan, a tekintetes ur ott fog aludni... az ebédlőben?

— De hiszen maga is azt tanácsolta nekem, ép az imént... Azt mondta, hogy...

— Igen, de... azok után, amiket most elmondtam.

— Sohse féljen Florine, nem félek én a hazajáró lelkektől.

*

Este korán jöttem haza; mindjárt ebéd után. Megvallom, kíváncsi voltam a *kisértetre*. Nem azért, mintha csak egy pillanatig is kételkedtem volna abban, a mit a derék Florine olyan határozottan állított, mert elvben mindent lehetségesnek tartok — de hátha ez a fehér cseléd rosszul látta a dolgot.

Mikor beléptem az ebédlőbe, Tom az asztal alatt kuporodott, kinyújtott nyakát mellső lábaira fektetve. Tompa morgással fogadott, melylyel mindjárt felhagyott, de a tekintete, melyet összeránczolt szemöldökei alól rám vetett, különös nyugtalansággal s szinte kérdőleg meredt rám. Lehajoltam hozzá s megczirogattam, de minden simogatás és hivogatás daczára az állat nem mozdult helyéről.

Ágyamból, a széttárt függönyök közül — a kutya s a karosszék a lámpa világosság körében voltak — türelmesen vártam a rejtelmes jelenetet, mialatt az ajtó alól felhangzó bugását a szélnek hallgattam. Ugy kilencz óra felé a lámpa hirtelen elkezdett serczeni s az üveget apró vörhenyes foltocskák lepték el, melyen reszketve szűrődött át a bizonytalan világítás. A kutya, mely eddig csöndesen feküdt helyén, egyszerre felugrott, orrát magasra tartotta s összezsugorodott testtel belekezdett abba a sivitó, nyújtott vonításba, mellyel a néphit szerint az ebek gazdájuk halálát siratják. Aztán hirtelen abbahagyta a vonítást s örömkifejező, szaggatott, fojtott csaholást hallatott. Eközben lassan a karosszék felé tartott. Aztán leült, előrenyújtott nyakkal, reszkető orczipákkal, mintha egy képzelt térdhez dörzsölné s fénylő szemével nézett arra a *valakire*, a ki számára *jelen volt*. Mert bizonyos, hogy az eb *látta* azt a valakit. Tekintete, farkcsóválása s szőrének megrezdülése mind azt mutatta, hogy az eb érzi, hogy valaki végigsimit a kezével fejének finom bársonyos szőréen.

Több ízben magamhoz hívtam:

— Tom! Tom! Tom! gyere ide!

De nem volt az a nyájas hang, amellyel ebből a hipnotikus szemléletből ki lehetett volna ragadni.

*

Majdnem félesztendőt töltöttem Boisat-ban. Láttam az őszt, amint egymásután sárgította meg a görbe körtefák s a csenevész baraczfák leveleit; láttam a telet, amint fehérbe öltöztette a domb mögött elterülő avas erdőt, s átélveztem azt a keserü gyönyörűséget, melylyel végighallgattam a szélrohamok játékait, amint belekaptak mint egy hárfába a magas fenyőkbe s panaszosan végigsivítottak a tűjevesztett, hóborította ágakon. És e félév alatt minden este, ugyanabban az órában ismétlődött az az érthetetlen és borzongató jelenet.

Lassankint sikerült megbarátkoznom Tommal: az állat nem volt többé érzéketlen a czirogatások iránt s este szinte örömmel fogadott. De soha, semmiféle eszközzel nem tudtam visszatartani attól, hogy a szokott időben ne avval foglalkozzék, a mit ő *látott*.

*

Néhány évvel később újra ellátogattam Boisat-ba. Ujra látni akartam *házamat* és miszteriumát.

Fájdalom! Alig ismertem rá.

André ur, az unokaöccs, ki mint orvos és házas ember jött vissza Párisból, ráeresztette a kőműveseket, asztalosokat és lakatosokat a régi lakásra.

És ezek alatt kő kövön nem maradt.

A folyósót kibővítették, párizsi mozaikkal vonták be s így már nem nedves. Hatalmas üvegablakon ömlik a világosság a kapu felett, mely gazdag fafaragással van díszítve. André megvette a kis bádogos házat is; a mű-

helyt átalakította szalonná, melynek ablaka az utcára s üvegajtaja a kertre nyílik.

A kis udvar teljesen eltűnt; a tyukokat megették, a kis földszintet elpusztították, a terraszt átalakították. S mindennek helyén most gyepágyak, rózsabokrok, juharfák és cserjék vannak.

Szép faszor vezet fel a dombra, mely angol parkká van átalakítva, úgy mint a lejtője s az egész kert.

A folyósó két lépcsője is eltűnt, s most egyenesen be lehet jutni az ujonnan bebutorozott ebédlőbe — (vajjon mi lett az öreg ur karosszékéből?) — hol a régi fekete márvány kandalló s a régi családi óra helyére klaszikus faience-kemencze került...

*

És örömjongás van ott, hol egykor csönd honolt. Két gyermek szaladgál és ugrál most ott, hol két öreg egykor békésen ült a napfényben, a mohos kőpadon...

És ebben a szétrombolt, újjá alakított házban, hol a jövevények a régiek semmi emlékét nem hagyták meg, Tom minden kalapácsütéssel egy-egy emléket vesztett s Tom, aki ismerte a ház s »lelkeit« s aki látta, hogy az új emberek mint a forgó szél viszik el amazokat, Tom, akinek végig kellett néznie, mint dobják a lomtárba az öreg karosszéket, melyben a szellem esténként helyet foglalt; Tom, a ki érezte, hogy a mult elenyészett s még emléke sem maradt fenn, Tom, aki megértette, hogy a lélek nem fog többé hazajárni, — Tom ott hagyta az új házat és Florinehez számüzte magát.

Krónika II.

LI-HUNG-CSANG utazása a föld körül 80 nap alatt.

— Látványos színmű. —

SZEMÉLYEK:

Li-Hung-Csang kínai alkirály.

Passepartout a szolgája.

„A Hét” *Li-Hung-Csang* tudósítója.

Történik: Budapesten, az »Angol királynő«-ben.

I. Jelenet.

Li-Hung-Csang tudósító: (megjelenik a kínai alkirály előszobájában. Leteszi kalapját és énekel):

A villamosság századában,
Megélni haj, nagyon nehéz,
Az okos ember sok — s hiába
Ma jóval kevesebb a pénz.
Túl van zsúfolva mind a pálya
Az ipari s a szellemi,
Ki mégis a helyit megállja
Az istenuccse nagy zseni!
Nos hát én ily zseni vagyok,
Sőt ennél is talán nagyobb,
Mert rontom-bontom
Már csak kimondom:
Van egy találmányom, amely
Minden felé nagy port ver
És ez — miért hallgassam el? —
A Li-Hung-Csang reporter.

A hirlapoknál már manapság
A szaktudás a lényeges,
Van ott szerkesztőségi nagyság,
Czipész, szabó és fűszeres.

Van akit tartanak a d'ontér',
Van törpe és van óriás,
Van ezer és ezer voluntér
És mindnek a reszorja más.
Az én reszórom szörnyü súly,
Eredeti, merész, nagy, új,
Mert rontom-bontom,
Már csak kimondom,
Az én reszórom egy alak,
Ki mindenütt nagy port ver
Igy lettem én — mily gondolat! —
A Li-Hung-Csang reporter!

(P r ó z a):

És mondhatom nem bántam meg. Találmányommal iskolát csináltam. Ma már minden valamire való hazai és külföldi lapnak külön *Li-Hung-Csang* tudósítója van. Ez éppen olyan czim, mint például a törvényszéki tudósítóé és éppen olyan előkelő foglalkozás, mint például a vezércikkírás...

II. Jelenet.

Előbbi, *Passepartout* (megjelenik).

Passepartout: Ki ön barátságos idegen és mit óhajt?

A L.-H.-Cs. tudósító: Én a legkitünőbb magyar *Li-Hung-Csang*-tudósító vagyok és az alkirály ő fenségével óhajtok beszélni...

Passepartout: Hogyan? Hát már a lovagias magyar nemzet is megzavajja nyugalmunkat? Hát már önök is politikával foglalkoznak? A tsikószen vendégszerető utódai, az avarok unokái és a húnok dédunokái szintén az országlászlasi észlézet démonának a szolgálivá szegődtek? Hová lett a híres magyar szabadság?

A L.-H.-Cs. tudósító: Éppen ezt akarom ő fenségétől megtudni. Hátha Kínában van? Sziveskedjék a névjegyemet bevinni...

Panepartout: (átveszi a névjegyét, távozóban:) So jung und schon so civilisiert! (El.)

III. Jelenet.

A tudósító (egyedül. Majd *Passepartout* és az alkirály).

A tudósító: Végre tehát szemtől-szembe fogom látni. Őt... Őt, akinek ekzisztenciámat köszönhetem. Hol volnék én, ha Neki nem jut az eszébe, hogy Európát meglátogassa?

Passepartout: (kitárja az ajtót:) Az alkirály ő fensége.

Az alkirály: (méltóságteljesen belép:) Ön a menyország legifjabb gyermekével, a nap sógorával, a hold unokaöccsével és a csillagok nagybátyjával óhajtott beszélni.

A tudósító: (csodálkozva:) Én:

Passepartout: (sugva:) Mondja már, hogy igen... Ez mind ő...

A tudósító: (magában:) Vagy úgy? (Fenn:) Úgy van fenség... Életem legforróbb vágya volt, hogy a nap nagyatyjánál...

Az alkirály (félbeszakítja:) Sógorával kérem, sógorával...

A tudósító: Igen... és a csillagok...

Az alkirály (közbevág:) Hagyjuk ezt kérem... Mondja meg inkább, minek köszönhetem az ön látogatásának a szerencsésjét? Nem is képzeltem, hogy Budapesten is érdeklődjenek irántam.

A tudósító: Hogy érdeklődnek-e? Meghiszem azt. Fenséged nem is sejtí, milyen szépen ki van már nálunk fejlődve a Li-Hung-Csang-ipar. Mióta fenséged kitette a lábát Kínából, utazása 1457 Li-Hung-Csang tudósítónak adott kenyeret Magyarország és a kapcsolt részek területén.

Az alkirály: Ugyan ne mondja...

A tudósító: Ez tény. De nem akarom fenséged drága idejét lopni.

Az alkirály: Nagyon helyes. Ön tehát utazásom céljára kíváncsi?

A tudósító: Valóban, bátorkodom...

Az alkirály: Barátja ön a komoly politikának?

A tudósító: Nem.

Az alkirály: Az más... Ezt már szeretem. Ez esetben sziveskedjék helyet foglalni... Passepartout, szivart és konyakot! Hallgasson ide barátom, elmondok önnek őszintén és nyíltan mindent. (Énekel:)

Khinában alkirálynak lenni,
Valóban nem nagy élvezet,
Olyan fölösleges multság,
Mint a nagy I-n az ékezet.
S mégis tömértelen sok akta
Furtunfurt a dologra int.
Ezért hát Európába jöttem,
Hogy szórakozzam egy kicsinyt.
Igaz-e, Passepartout komám?

Passepartout.

De igaz ám, de igaz ám!

Az alkirály.

De mielőtt az útra keltem,
Nagy fogadást kötöttem én,
Egy mandarin váltig vitatta,
Hogy vagyonom reája mén.
Én meg szerényen megjegyyeztem,
Hogy ha a tervem sikerül,
Európai körutazásom
Egy garasomba sem kerül.
Igaz e, Passepartout komám?

Passepartout.

De igaz ám, de igaz ám!

Az alkirály.

Fogadtunk... Ahogy útra keltem,
Elöttem szárnyon járt a hír:
Khinába szörnyü sok a pénz már,
Ugy az arany, mint a papír.
S hogy én azért járok-kelek most,
Hogy megrendeljek itt vagy ott
Vasutat, ágyút, szoba butort,
Lovat, hajókat, fogatot.
Igaz-e Passepartout komám?

Passepartout.

De igaz ám, de igaz ám!

Az alkirály.

Bejártam az egész világot,
Megizilem Burgund borát,
Ingyen adott *Bismarck* ebédet
Ingyen adott *Faure* vacsorát.
És nem fizettem a hotelben,
Potyáztam a vasutakon,
S hogy sok leánykát így szerettem,
Az is tény, nem tagadhatom.
Igaz-e, Passepartout komám?

Passepartout.

De igaz ám, de igaz ám!

Az alkirály.

Oh mindenütt nagy volt a czéczo
És a fogadtatás meleg,
Azt várta mindenütt az ország,
Hogy milliókért rendelék.
Én csak beszéltem rébuszokban,
Hogy rossz világ ez a mai
És megnyertem a fogadásom,
Mint nagy szabásu khinai.
Igaz-e, Passepartout komám?

Passepartout.

De igaz ám, de igaz ám.

A tudósító (elképedve:) És a politika?

Az alkirály (vidáman:) Mi közöm hozzá?

A tudósító: És itt sem fog rendelni?

Az alkirály: Van eszemben! Jól kiéljük itt magunkat és holnap megyünk egy házzal odább... (Passepartout-val együtt énekel:)

A kinézer,
Soh'se vész el,
Kerüli a bú, a baj,
Itunk, ettünk,
Nem fizettünk,
Szép az élet, hajahaj!

(A tudósító megsemmisülve távozik, a függöny ugyan-
úgy legördül.)

Incubus.

INNEN-ONNAN.

Gare aux voleurs. Nem tudom, méltóztattak-e már észre venni, hogy azok a bizalomgerjesztő, nemzeti színű táblák: *Óvakodjunk a zsebtolvajoktól!* második, javított és bővített kiadást értek. Az 1885-iki kiállítás ez emlékei a millennium tiszteletére igyén gyarapodtak meg: *Óvakodjunk a zsebtolvajoktól és csalóktól!* Megvallom, gondolkozóba estem ez új textus olvastán. Mi történhetett? Tizenegy év előtt még nem voltak csalók Magyarországon s csak e tavasszal költöztek be? Vagy ha voltak is, nem kellett óvakodni tőlük? Vigyen el az ördög, ha tudom. Egyébiránt a dolog nem is illet engem, minket; a rendőrség hivatalos titka az. Elég az hozzá, a nyájas nemzeti színű tábla most már nem csak azt sugallja belém a vasuti állomáson, hogy megtapintsam az óram és bugyellárisom tájkát; de arra a borús gondolatra is indít, hogy a selyem-reverendás, gömbölyű, mosolygó néppárti kanonok, aki Esztergomnál szállt föl s akivel össze ismerkedtem, alkalmasint Tom Swindling, a londoni szélhámosok királya volt, megtisztelő ígérete pedig, mely szerint engemet szerény lakomban is föl fog keresni, kelepceze, félelmetes és ocsmány kelepceze. Mindez erősen működteti agyam velejét. De egy másik kapcsolatos kérdés még jobban gyötör. A tábla szerint csakis a magyaroknak, a németeknek és a horvátoknak kell óvakodniok a csalóktól. A francziáknak nem. Hozzájuk még mindig az 1885-ik ós textus szól: *Gare aux voleurs!* A többi sor meggyarapodott a csalókkal. A francia sor azonban nem tud róluk, hiven megmaradt a tolvajok mellett, a csalókra, szegényekre, nem vet ügyet. Miért? Haj, miért? Ezen a kérdésen rágódtam álmatlan éjszakákon. És merész sejtések kavargtak a fejemben. A rendőrség az új kiadásban nem bővítvén ki a *Gare aux voleurs!* sorát a csalókkal, talán aként gondolkozott, hogy fölösleges lett volna a fáradság, mert a francia élelmes nép és úgy sem csalatja meg magát. Vagy: a tolvaj némán végzi a dolgát, a csalónak azonban okvetetlenül beszélnie kell; ámde

Magyarországon senki sem tud francziául beszélni, tehát az ide tévedő párizsinak nincs mitől tartania. E sejtés nyomán pattant ki elméből a harmadik, a legvalóbbszínű konjektura: a rendőrség azért nem fordította le francziára a megbővült textust, mert nem tudja, hogyan hívják francziául a csalót. Mindezt nem írnám ilyen bizonyossággal, ha nem volnának meg a dokumentumaim. Tegnap az volt az ujságokban, hogy Rudnay Béla főkapitány Berlinbe utazott, az odavaló rendőrség tanulmányozása végett. Ez hihetetlen. A berlini *Ordnung muss sind!* tizszer pokróczabb, mint a budapesti *Rönnek muszaj lönnyi!* és a porosz rőndér deutsche urkraftos durvaságát nem enyhíti ami Czélarányos Bandink jámbor kómikuma. Nem, nem azért ment a főkapitány Berlinbe, hogy ott a gorombáskodás vívmányait tanulmányozza. Az ő utazása nyelvészeti utazás. Azt ment megkérdezni: hogy hívják francziául a csalót? Párizsban alkalmasint sokkal alaposabb fölvilágosítást kaphatott volna; de ha oda megy: eo ipso francziául kell megtudakolnia, amit nem tud francziául. Ezt akarta kikerülni, mikor Berlinnek vette az utját.

* * *

⊙ **A szőlőmoly.** Irodalmunk atyamestere mostanában »Kertészeti jegyzetek« czímen teszi közzé gyönyörű fantazmagóriáit. Georgikon-jának utolsó kis meséje egy rettenetes apró fenevadról szólott, a szőlőmolyról, mely borzalmas pusztításokat visz végbe a Gellért- és Svábhegyen, s Halast és Kecskemétet máris Ninive sorsára juttatta... A földművelési minisztert annyira meghatotta ez a prózában irt költemény, hogy rögtön helyszíni szemlét rendelt el, s szakértőt küldött ki az elpusztuló vidék megvizsgálására. Halason és Kecskeméten azonban igen elcsodálkoztak vala a szőlőmolyon, s a Kecskemét-vidéki gazdák kijelentették, hogy arra felé mostanában nem láttak semmiféle szörnyet. Két évvel ez előtt volt ugyan Kecskeméten egy ihtiozaurusz, de mióta ezt Berend Iván egy pisztolylövéssel leterítette, néhány tengeri szörnyetegen s egy beteg masztondonon kívül Kecskemét semmiféle bestiával nem rendelkezik, szőlőmolyok pedig soha hírét se hallották. A földművelésügyi miniszter rögtön intézkedett, hogy:

1. a kecskeméti állatkert szóban forgó hiányait a város azonnal pótolja s mindenekelőtt két-három tenyésztő ihtiozauruszt szerezzen be; 2. hogy vizsgálat indíttassék annak kiderítésére, vajjon a drezdai muzeumban állomásozó s bizonyára kecskeméti illetőségű kitömött szőlőmoly nem azonose Jókai Mór ama novella-hőseivel, mely őt ennyire megriasztotta?

* * *

△ **Janka néni.** Azt olvassuk a hivatalos lapban, hogy Zirzen Janka, ami legelőkelőbb állami leánynevelő intézetünk vezetője nyugalomba vonul. A király legmagasabb elismerése kíséri a galambősz matronát a penzió révén és ezerekre menő hálás tanítványainak hálás emlékezete. A »Janka néni« is nyugalomba vonul?« sóhajtja nem egy őszfürtű nagymama, aki az ő tanítványa volt. Mert Janka néni vas energiájáról és szép fehér hajáról legendákat beszélnek a művelt magyar családoknál s a Janka néni aranyos jó szívet dicsérik minden felé. És senki sem hitte, hogy ez a fehér fő is nyugalomra vágyódik és senki sem tudja elképzelni, hogy visszavonulván ő, az Andrássty-uti nevelőintézet ne csukná be kapuit. Elképzelhető-e az az iskola Janka néni nélkül? A VI. kerületi polgári iskolai tanítónő-képző intézet a hivatalos cím, de ebbe az iskolába nem járt soha senki. Mindenki csak a Zirzen iskolába járt, ott nevelkedett. Senkinek sincs több joga a pihenésre és senkitől sem veszik oly fájdalmasan zokon, hogy él e jogával. Nyugalmát a jól teljesített kötelesség tudata édesíti és ezüstös aggkorát a nemzedékek hálája és szeretete aranyozza be. Az andrássty-uti intézet pedig megmarad Zirzen-intézetnek, amíg maga is nyugalomra nem roskad.

* * *

⊙ „Marie-Dorothee“? A história eddig két olyan osztrák főhercegnőt említ, akit Párisba vittek feleségnek; a szerencsétlen Marie-Antoinette-et, s Mária Lujzát, aki szintén nem volt boldog. A harmadik osztrák főhercegnőt most kérte meg a Bourbonház reménye: Fülöp, orleansi herceg. Ez a hír bennünket is érdekel, mert József főherceg leányáról van szó. Egyelőre nem hiszünk a híreknek. Egy Habsburg főhercegnő igen nagy parti volna ennek a reménytelen trónkövetelőnek, aki már körülbelül eljárszotta kis játékeit; másrészt nem valószínű, hogy egy Orleans Ausztriából házasodjék; Párisban az osztrák főhercegnők, Marie-Antoinette és Marie-Louise óta, nem örvendenek valami tulságos sok szimpátiának. Ha mégis igazat mond a hír, azt reméljük, Mária-Dorottya főhercegnő nem fog osztakozni a két Ahnfrau szomorú sorsában. Azok végre is, koronáikat fizették meg szerencsétlenségükkel, s Fülöp, orleansi herceget most még nem fenyegeti a korona.

* * *

⊙ **Gutmann,** a személyem körüli hordárom... (Soha se méltóztassék szálló ígét teremteni, mert mikor az ember aztán a maga szavaival él, azt mondják rá, hogy kopott dolgokat citál.) Nos, Guttmann, a személyem körüli hordárom, különben az *Első budapesti Népszolga Önszegélyző Egylet* (VII., Dob-utca 46. szám) rendes tagja, föltette magában, hogy a millennium esztendejére a népszolgákból világvárosi embereket csinál. Európai emberekké már megtette őket a főkapitány, kiadván a bélyegragasztáskor működő mirigyek váladékára vonatkozó rendeletét. Gutmann magasabbra tört. Európa nem elég; következék el a metropolis, amelyben még a népszolga is öt nyelvet beszélő uri ember. Vagy legalább öt nyelven nyomtatott czédulát nyom a megbízója markába. Hadd álmétkodjék a magyar, a német, az angol, az olasz, a francia, hogy a budapesti népszolgák milyen bő nyelvismeretű gavallérok. A nép szolgái között Gutmann ugyanaz, ami közöttünk, a nép urai között, Sümegi Vilmos: tudni illik a nemes fenkölség, az ész; a lelkesedés, az ékesszólás. Valamint mi a Sümegi Vilmos indítványait mindig viharos éljenzéssel fogadjuk el: a népszolgák is egyhangulag szoktak belenyugodni Gutmann, a reformátor javaslataiba. Elhatározták hát, hogy nyomtattnak olyan ötnyelvű czédulákat; és pedig minden népszolga számára ezeret. Mivel pedig népszolga összesen ezer van: summa summarum egy millió példányt. Haj, de van-e Budapesten olyan uri ember, aki öt nyelven tud fogalmazni? Van bizony, nem egy, de százezer. Mindenki Mezzofanti, ha az öt nyelv darabjéért két forint honoráriummal kecsegtetik; sőt megkérdezi, hogy nem szükségeltetik-e még vagy husz-harmincz nyelv? Hogy a Gutmannék czéduláinak aztán milyen lett a francziasága (a többi idiomát nem is bántom) mutassa ez a kis pontos másolat, mely a millió közül egyről vétegett:

Prend. Unione a mutuel secours des Népszolga a Budapest.
(Broceau VII. disto., Dob-utca No. 46.)

Ticket de Garantie.

reque de Népszolga No.....

L'object consigne commission.....

Chaque domage eventuele causi parle Népszolga ost de porter sansdolais a connoissaner du bureau del' Unioe et encassil' fant en avertir la capitainerir superione (V. disto Zrinyi-u. No. 2. I porte 8.)

Tarif destant a voir dans liore de legitimacion portant suz soi le Népszolga.

Dirct. del' Union.

Eszem ágában sincs a tréfa, egész komolyan* kérdem a jogtudósokat: van-e a büntetőtörvényben paragrafus az ilyen dologra? Az eset az, hogy szegény munkás emberek nyomtattnak akarnak magúknak kezességi czédulákat (amire a rendőrség kötelezi őket), akarják pedig öt nyelven, mert Budapes-

ten idegenek is járnak. Keresnek egy urat, aki tudja azt az öt nyelvet. Az az ur előáll, megfizeteti a munkáját, a czédulákat aztán kinyomtatják egy millió példányban (ez jó csomó pénzbe kerül) s végül kiderül, hogy a drága nyomtatvány nincs se angolul, se olaszul, se francziául, hanem ismeretlen, vad nyelveken, amelyeket az a tudományos férfi alkalmasint maga alkotott. A hordárok sehol sem filologusok a világon, tán még Németországban sem; de valahogyan mégis meg kell értetniök a vendéggel, hogy bátran rájok lehet bízni a táskát, mert ők tisztos czéhbe állott emberek. Ámde azt a czédulát a megfogalmazóján kívül nem érti senki a föld hátán. Vagyis az egy millió példány kárba veszett. Gutmann ezek után azt mondja, hogy ő perel. A lelkére beszéltem neki: ne cselekedj a világért sem, mert veszíteni fog. Elégedjék meg azzal, hogy az ezredéves kiállítás idegen nyelvtudománya is népszolgai színvonalon áll.

* * *

⊙ **Szegény reporterek!** Azokról az X. osztálybeli derék tudósítókról van szó, a kik a banketteken s nyári mulatóságokon a »jelen voltak« listáját állítják össze a hirlapok részére. Világos, hogy a sajtó e szerény munkásai édes-kevésé ismerik azokat a hölgyeket és urakat, akiknek nevét a halhatatlanságnak segítnek átadni; nem igen tudják róluk azt sem, ki miféle náció, vaj kik ők és merre van hazájuk? Különösen nehéz soruk van most, mikor a sok mindenféle kongresszusra az idegenek egész légiója jött Budapeste, a kik természetesen mindenütt »jelen vannak.« Hogy írják le ezeket a neveket, a melyeket kimondani is nehéz? Ki közülök az idegen nevű magyar, s ki a valósággal idegen? Egészen belezavarodtak e nehéz kérdésekbe. Így aztán nem csoda, ha koronkint efféle névsorokkal lepik meg a világot: »A külföldiek nejei és leányai közül ott voltak a következők: Mme Szuets, Mlle Asztalos, la Ctesse Covats, Mlle Debretzen, Mme Colosvary-Caposta, Lady Gyurka, Duchese de Gulyas, Marquise de Caposta.

* * *

⊙ **Diplomata-nyelv.** Hajdanában ez a két szó az óvatos, sima s feltűnően finom beszédet jelentette. Hogy mit fog jelenteni holnap: nem merjük megjósolni. Anynyi azonban bizonyos, hogy a mai kor diplomatai nem olyan figure de Saxe-ok, mint elődeik, a kiket mintha skatulyából vettek volna ki. Egyre jobban hasonlítanak az átlagos emberekhez, s egyre jobban elhanyagolják tradícióikat. Már francziául se tudnak, s Londonból nemrég alig tudtak nagykövetet küldeni Párisba, mert azok, a kik szóba jöhettek, mind egy szálig hadi lábon állnak a franczia gramatikával. Azonképpen külsőségeikben is mások, mint hivatalbeli őseik, akik a szinpadról s a regényekből oly kedves ismerőseink. Brazília bécsi nagykövetében például igen kevés lehet a Scribe *Diplomata*-jának megvesztegető kedvességéből, ha ugyan igaz, a mit egy bécsi lap beszél róla. Az említett forrás szerint ez az új stílus diplomata, a minapában, mikor Budapesten járt, braziliai fő-konzulunkhoz, Burchard Konrad főrendiházi taghoz, aki kétszer csinált nála »vak-vizit«-et, a kocsisát küldötte el, azzal az üzenettel, hogy ekkor meg ekkor szíveskedjék hozzá járadni. A főkonzul természetesen azt felelte, hogy köszöni a megtiszteltetést. De a véletlen úgy akarta, hogy nagykövet és főkonzul mégis csak találkozzanak, s Apponyi udvarnagy soiréeján a főkonzul egyszerre csak megtámadja a nagykövet: »Miért nem jött el hozzám, a mikor hívtam?« »Mert nálunk nem szokás kocsist használni követül« — felelt a főkonzul. »Én nem törődöm az önök szokásaival; én a magam országának a szokásaihoz alkalmazkodom.« S kétségtelen, hogy Braziliában más felfogás uralkodik; ott mindig, akárkit küldenek követül, még akkor is, mikor magáról a nagykövetségről van szó. De ha ez a braziliai szokás véletlenül általánossá válik, megérhetjük, hogy ez a frázis: »valósággal diplomata-nyelven beszél«, egyértelmű lesz a legvasta-

gabb gorombaságokkal. Hiába, az idők változnak, s velök változik a frazeologia. A bombavető Henry a poéták nyelvén védekezett, s Papakoszta, a betörő, oly választékos stíben, oly perfekt udvariassággal beszélt a törvényszéki tudósítókkal, mint a hogy a franczia forradalom halálra ítélt vicomte-jai vitatkoztak a Conciergerie-ben. S nem lehetetlen, hogy rövid idő múlva ilyenformán fogjuk jellemezni felebarátainkat: »A fiatal X. sima, mint egy betörő, hanem az apja, az olyan durva, mint egy diplomata.«

SZINHAZ.

Rejtett boldogság.

Szinmű 3 felvonásban. Irta Sudermann Hermann, fordította Prém József. A nemzeti színház bemutatója 1896. július 10 én.

A *Mátyás anyja* című gyönyörű balladáról süttötte ki valami imposztor, hogy Szilágyi Erzsébet asszony mennyivel helyesebben járna el, ha ahelyett, hogy a levelet elrablott hollót üldöztetné, s madarat nem egyet, százat is lelövetne, egyszerűen megírná újra a levelét. De persze, erről bajos lett volna balladát írni. A szép Sudermann Hermann roppant fontoskodása mindig ezt a blaszfémias kis észrevételt juttatja az eszembe. Véres ve-rejtéssel építi föl a maga mesterséges kis akadályait, hogy aztán diadalmasan száguldjon rajtuk által. A mondani valója jelentéktelensége s az előadásának szavaló nagyhangúsága együttvéve hü képmása ennek a szép embernek, akinek asszonyosan semmitmondó ábrázatáról hatalmas férfias szakáll ereszkedik a mellére. Mikor az *Otthon* Magdája, miután a kedves papáját a gutával megüttette, kétségbeesetten kiált föl: oh, miért is jöttem én ide?! — az ember azt szeretné neki mondani: nem, nagysám, az még nem volna baj, hogy idejött, de mikor látta, hogy nem való ide, miért nem méltóztatott egyszerűen bepakolni s a legközelebbi gyorsvonattal elutazni? Igen ám, de akkor miről irt volna drámát a szép Sudermann Hermann?

Kegyetek most gúnyosan mosolyognak: ebből az emberből a féltékenység beszél a szép ember ellen. Higyjék meg, nem; tökéletesen így gondolkozom egy másik férfiről is, aki pedig ugy tudom, pupos, hosszukarú s még nem tudom micsoda s minden inkább, mint szép ember. Ez a férfi Ohnet George ur, akinek neve kegyetek előtt bizonyára nem ismeretlen. Tudják róla, hogy az irodalomnak azok közzé a kárpifosai közzé tartozik, akik, ha megtalálják a hozzá való szöveget, elég izléssel és ügyességgel tudják szépen elrendezni, megránczolni, megcsomózni s festői hullásba szoritani. Csak az a baj, hogy a szövege mindig ugyanaz s az egész história ügyes dekorációnál nem egyéb és szörnyén megunja az ember, mikor az összes ismerősöket fogadó-szobájában ott találja. Ohnet ur valahogy ráakadt a *Vasgyáros* ügyüğü kis meséjére, látta, hogy tetszik, s azóta minden esztendőben ugyanazt a regényt írja meg, még pedig — a teremtését! — regényciklusnak és psziholog-tanulmánynak à la Balzac és Zola, ami szakasztott olyan, mintha az Aischylos mintájára Kotzebue is megírta volna a maga Oreszteiáját, egy Birch-Pfeifférné a társadalmi dráma terén eléje vágott volna Ibsennek és Duma filmsnak. Mit mondok? Sudermannnt kellett volna mondanom. Mert a Sudermann poézise nem egyéb, mint a vizenyős régi német polgári romantika, fölereszve egy kis probléma-sauce-szal s megpaprikázva egy kis milieu-borssal. Abból a meddő, elszomorító, de legalább nagyszabású epigon vergődésből, mely a mai német irodalmat olyan élvezhetlenné teszi, a kelle-

metes Sudermann csak egy pár divatos külsőséget lesett el, amiről megszimatotha, hogy ez kell a népek. Ezekkel a czafrangokkal ékeskedve, azt hirdeti magáról, hogy ő verista és moralista, mint ahogy a jámbor Ohnet is naturalistának vallja magát, mióta *A bánya* című regényében egy hülye emberrel a büntető törvény legkényesebb paragrafusaiba ütköző dolgokat követett el. Istenem, ha a szép Rosenberg Gyula bemártaná a zsebkendőjét a csatornába s azt hirdetné magáról, hogy ő jakobinus!...

Sőt az Ohnet-tal való hasonlatosság még tovább is folytatódik. Sudermann is megtalálta a maga témáját: az egyéniség s a milieu közt való viszonyt, s ezt drapirozza immár nem tudom hányadik drámájában. Az egyén, aki kinő a származása mileujéből. Az egyén, aki belenő az új mileujébe. Az egyén, aki ellentétbe kerül a mileujével. Az egyén, aki kiegyezik a mileujével. Így megy ez, hol több, hol kevesebb ügyességgel s inkább kevesebb, mint több művészettel, kevés érzékkel a valóság, de annál többel a szinpadiasság iránt, semmi képességgel a jellemzésre, de annál többel a jó szerepek megcsinálására. A mi még ezekbe belevegyül, az ugynevezett problémák mondva csináltak, mert a bonyodalmak nem keletkeznek, mint a moralistáknál, a szereplő személyek karakteréből, csak rá vannak erőszakolva az ő karakterükre. A Sudermann darabjai egy-egy omlett, napi divat szerint kaviárral vagy barackklevárral.

Sőt a mainak egy kis hautgoutja is van, amennyiben a hőse, a derék iskolamester, avval a megnyugtatóssal fogadja vissza egy kis megfélemezése után kedves nejét, hogy sose bánd, lelkem, ugyis azt hittem, hogy voltaképpen özvegyet vettem el, — a reményeinek özvegyét; előbb vagy utóbb — az oly mindegy... E pikantéria fejében aztán nem is erőltette meg magát tulságosan a szép Hermann, nemcsak hogy ebben a darabban valamire való szerep nincsen, de hiányzik az ő szép dialektikája is, hiányzanak az ő érdekesen kihelyezett jelenetei, s hiányzanak azok az ügyes apró megfigyelések, amelyeknek ügyesen összerótt mozaikjával máskor el tudta feledtetni, hogy az élet részletei mögött nem látja meg az egészet. Az igazat megvallva, ez a darab, azonkívül, hogy Sudermann-darab, még unalmas és szokatlanul fél-szeg darab is, melynek az alakjai minduntalan *újra kezdődnek* s még a csábító *Forsch* parlagisága s az asszony sirása is mind csupa chablonossá koptatott s az igazságtól messzire kopott közhely. Ezeket kellett tolmácsolniok Hegyesi Mari asszonynak és Császár urnak, akik, mivel-hogy e szerepekből nem lehet csinálni semmit, nem is csináltak belőlük semmit. Ellenben kivált *Vizvári* Mariska kisasszony egy vak leány szerepében.

Pató Pál.

Vigszínház. Az a három egyfelvonásos, melyről mult számunkban a főpróba után referáltunk, körülbelül úgy hatott a publikumra, a mint megirtuk. De csak egymáshoz való viszonyukban, mert magában véve a jó öreg Labiche *Kék könyve* csak olyan viharos kaczagást fakasztott, mint ha akármelyik fiatal puskázója rótt volna össze s a hármasság unalmas *Fecskéjén* is meglehetősen kaczagott a premiére publikuma, mely meglepően nagy volt. A fokozott hatásból természetesen fokozott része volt Gondinet darabjának. *Apuska politikai elvei* fénypontja maradt az estének, a darab keretében pedig ragyogott a *Gál* Gyula brillans alakítása. A vigszínház művészszerelméből különben már kiválnak a ragyogó starok, ezek közül való *Gál* Gyula, *Fenyvesi*, akinek az államtitkárja e héten ért huszonötödik előadást és *Delli* Emma, ez a tűzről pattant, eleven és finom művésznő, akit a vigszínház már is erősen befog s arra való törekvésében, hogy ezt a nagy tehetséget minél jobban kiaknázza, tulásba is esik. Így például a Gondinet

darabjában azt a szintelen kislány-szerepet bátran kioszthatták volna a színház valamelyik lézengő fiatal naivájának, aki boldog lett volna vele s nem rontott volna a darabon, mivel ezzel a szereppel rontani ugy sem lehet. Starokról beszélve, nem mellőzhetjük a mi régi jó ismerősünket, *Lánczy* Ilka asszonyt, aki a vigszínházban még kedvesebb, még finomabb s még előkelőbb, mint volt a nemzeti színházban. Nyilván jobban is érzi magát új otthonában, a hol kellőképpen megbecsülik, mint a régiiben, ahol csak a közönség becsülte meg. A *Fecskében* szép és szeretetreméltó partnerje volt *Haraszi* Hermin és *Lenkei* Hedvig, akinek stilizált megjelenése — olyan a kisasszony, mintha XIV. Lajos udvarából csöppent volna ide — és kissé csámcsogó dikciója nem fogja tehetségét fejlődésében megakadályozni.

Az opera új főzeneigazgatója. Végre egy ötlete Nopcsa bárónak, mely nem kelt megbotránkozást, hanem osztatlan helyeslést és örömet mindenfelé. Erkel Sándort, a mi kitűnő karmesterünket, akiről egészen meg szoktak feledkezni, valahányszor megindul a találgatás: kicsoda voltaképpen az opera első karmestere most — kinevezte a magyar királyi operaház főzeneigazgatójává. Most legalább tudja mindenki, hogy a legelső ember az operánál Erkel Sándor. Nagyban lohasztja azonban örömünket az a post scriptum, hogy ez a kinevezés az opera igazgatójának, azaz Káldy Gyulának hatáskörét és jogait nem csorbitja. Igazán kár!

A potyafráter. Kövessy Albertnek, az *Új honpolgár* koszorus szerzőjének ezuttal Bécs állított konkurrenst. Feld Zsigmondnak az a darabja, mely ebben a saisonban annyi előadást fog érni, a hány napot a jó isten ad, egy bécsi operett, melynek szövegét *Makai* Emil nemcsak elmésen fordította, hanem még elmésebben lokalizálta is. A muzsikája is valóságos muzsika, amit szívesen hallgat az ember, a meséje pedig kaczagtató, s mindvégig fokozza az érdeklődést. *Hatvaniné, Inkei* Gizella és *Láng* Etel, továbbá *Nyárai* Antal, aki igen jó komikus, *Nyilassy* és *Feld* Mátyás ennek a darabnak az oszlopai, egyuttal a városligeti szinköre is.

Szabadság! Egy törődött negyvennyolczas honvéd járt e héten a Kosciusko-képnél. Amint felért a podiumra és végig tekintett a hatalmas képen, meglátta a szabadságukért küzdő parasztokat, a pompás, a véres csatát; köny gyült a szemébe és remegő hangon mondogatta: — Szabadság!... Szabadság!...

Akkor akkortájt éppen a panorámában voltak, odasiettek az agg honvédhoz, aki hamarosan beszédessé lett, elmondta, hogy miként küzdtek a mi szabadságharcunkban is a lengyel bajtársak és a tábor csendes éjszakáin hogyan regéltek a nagy *Kosciusko Taderól* és az 1794-iki *raczlavicezi győzelemről*. Éppen ezt a paraszt-csatát ábrázolja az óriási körkép, *Sztyka* és *Kossak* pompás festménye, amelyet már eddig is ötvenezeren néztek meg az Aréna-uti magyaros stíli körkép-épületben. Mostanában a fővárosban időző tanítók látogatják lelkesen. Mintegy ötezen váltották meg előre belépőjegyeiket és kisebb nagyobb csoportokban mennek a képhez. Ők ismerik mind a lengyelek szabadságharcának történetét és mégis mindig akad egy, aki magyarázza a többinek az egyes alakokat, csoportokat.

HETI POSTA.

Mármaros-sziget. A nyári délután hangulatos bensősége megkapott bennünket. Ha a vers egyenetlenségein segíteni tudunk, ki fogjuk adni.

Don kihóte. Ha az utolsó strofa két végső so:at nyélbeüti, jöhet. Persze, az nem könnyű.

Tatjana. A leggyöngédebben nyultunk hozzá, simogattuk, becéztük. Óva intettük, hogy ne menjen a papirkosárba, mert ott van az elmulás, az enyészet; de a vigyázatlan! Addig settenkedett körüle, míg mégis bele esett. A sleppjáról leszakadt egy kis foszlány, azt még sikerült kimentenünk. Amit azon írva találtunk, azt ime ki is nyomatjuk:

Búcsú.

Megindul lomhán a vonat,
Sulya szivem nyomja agyon.
Remegve mondom: »Jó utat!«
Te pedig sápadt vagy nagyon...

KIÁLLÍTÁS ÉS KIÁLLITÓK.

Barangolások.

7.

Magyar kereskedelmi tengerészet.

Apró játékszerekből egy egész hajóraj vesztegel a pavillon üvegszekrényeiben. Sokan állanak meg előtte, sokan nézik az idegen csodát, mert magyar ember kevés van, aki tengert látott volna s az ismeretlenség félősségével meg nem bámulná az árboczok bonyolult zsinór-szerkezetét, a kifeszített vitorlákat, mikbe belekap a szél. Kevés magyar ember üdvözlí régi jó ismerőseként a miniatúr tengeri hajókat, még kevesebben tudnak eligazodni a töméntelen jelzőzászló jelentőségén, mikkel a pavillon drapírozva van. S mennél idegenebb nekünk a tenger, annál nagyobb az ámulatunk, hogy ebből az ismeretlen csodavilágból ennyi csodát ki tudunk állítani.

A nagy érmet, ha ugyan a tengerészeti kiállítás is pályázik kitüntetésre, az államnak itélném oda, jobban mondván a magyar tengerészeti hatóságnak. Szinte káprázatos, amit kiállított, látványosságnak s impozáns tanulmánynak. A híres fiumei czápától a kevésbé híres tengeri pókig, az utolsó sróftól a nagy gőzcsavarig, a halfogástól Fiume topografiai plasztikus rajzáig megvan minden, aminek köze van a tengerhez.

Nem vagyunk tengeri náczió, de az a kis öböl, mely utat nyit nekünk a világba, az nekünk drága és becses s ha büszkélkedünk vele, van miért. A haladásunk sehol oly szembetűnő, mint itt s munkánknak sehol sincs annyi láttatja, mint a tenger tájékán. A mi kikötőnk, Fiume, valóságos tengeri város, virágzó dock-élettel, grandiozus ipartelepekkel. Van nekünk itt egy világra szóló gyárunk, a petroleum-finomító, melyet a magyar általános hitelbank alapított. Külön hatalmas pavillonja van, de e fejezethez is tartozik, mert két saját óriási hajóját járatja Amerikába és Bakuba.

A legnagyobb büszkeségünk azonban a hajóstársaságunk, az *Adria*, mely a hivatalos kiállítás mellett büszkén, pazarul hirdeti a magyar lobogó diadalát a tengeren. Az *Adria* ma legkiválóbb tengeri vállalatunk s létesítése a magyar kereskedelem emancipációját jelenti az osztrák Lloyd gyámkodása alól. Évek hosszú során át ez az osztrák vállalat magyar szubvenzió mellett nyereszedett tengeri forgalomban, míg az *Adria* nem keletke-

zett s Baross Gábor e vállalatot jelentőségéhez mérten nem támogatta. Baross Gábor Fiuméba koncentrált a tengeri fogalmunkat, amin a triesztiek jajgattak s az *Adria* virágzó fejlődése csak fokozta e jajgatást olyannyira, hogy a trieszti kereskedelmi kamara jelentéseiben meg nem szűnik a panasz, hogy Fiume existenciájában veszélyezteteti az osztrák kikötőt.

E panasz, a milyen tulzott, annyira reális is. Valóban minden kávébálnát, melyet az *Adria* szállít, Triesztől vonja el. Már pedig sok olyan bálna van. A fejlődés szinte rohamos. A kimutatás szerint 1882-ben a kivitel még csak 100,516, a behozatal 15,141 tonna volt, 1895-ben pedig már 183,570 és 65,788 tonna volt az *Adria* szállítmánya. A összes teljesítménye a társaságnak kivitelben 2.183,535, kivitelben 417,877 tonna volt, amihez a külföldi kikötők forgalma is járul. Ez a nagy föllendülés a társaság alelnökének, lovag Léderer Sándor működéséhez fűződik. Az *Adria* válsággal küzdött, midőn ő állt az ügyek élére s attól fogva egyre hatalmasodott, míg nem most az *Adria* a világkereskedelemnek egy fontos tényezője. Tíz évvel ezelőtt még csak nyolcz hajója volt, ma pedig huszonöt első osztályu, nagyrésztben új gőzösből álló hajórajja van.

A Léderer Sándor kiváló érdemeit éppen csak a szakkörök tudják a maguk teljes fontosságában méltányolni. Ahol a vállalat prosperálása annyira együtt jár az ország érdekével, mint a magyar tengerhajózásnál, ott az érdem elismerése nem tartozik pusztán a legközelebb érdekeltekre. Ő

felsője a III. oszt. vaskoronarenddel tüntette ki, azonkívül több idegen hatalom is rendjeleket adományozott neki. A kereskedelem világában tekintély s mint számos virágzó iparvállalat vezetője egyike azoknak az érdemekben gazdag embereknek, akik az iparos Magyarország kiépítésénél első sorban állanak.

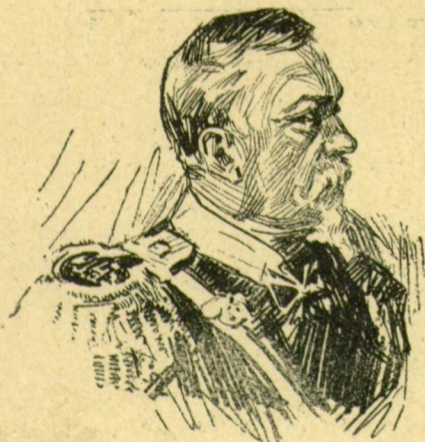
Huszonöt hajója az Adriának barangolja be a világ-tengereket. Hol, merre járnak? Ki tudná elsorolni?! A pavillon egyik fala tele van aggatva a kikötők képeivel, melyekben az *Adria* hajói megfordulnak. Dél-Amerika és szélső Ázsia között ugyyszólván, valamennyi. Minden fordulat egy-egy vívmány s minden lobogó a legszélsőbb tengermelléken is tisztességet szerez a magyar nemzetnek.

A tenger ad a nemzetnek igazi jelentőséget.

Lovag Léderer Sándor.

Czímképünkhöz.

Azok közt az előkelő idegenek közt, akik a millenáris kiállítás alkalmából eljöttek, hogy etnografikus ismereteiket gyarapítsák, igen szimpatikus alak *Nasvetevitsch* orosz tábornok, Zichy Jenő gróf vendége. A nemes gróf az őshaza keresése közben bukkant rá a derék tábornokra Szentpéter-

várott és a sok érdekes antiquitás között, melyeket a nemes gróf aquirált, kétségkívül ő a legértékesebb. Ott volt a Sipka szorosban, II. Sándor cár alatt, több az ordója, mint a mennyi a mellére fér és kedvelt benső embere Miklós cár udvarának. Művelt, kedves modoru nagy ur, akinek művészi hajlamai vannak. Kitűnően rajzol és mindenek fölött kitűnően fotografál. Amateur fényképész, ki egy alkalmat sem mulaszt el, hogy sok ezerekre menő fénykép-gyűjteményét gyarapítsa.

A czári koronázás alkalmával ő volt az egyetlen aki intimebb felvételeket készíthetett. A koronázás előtt egy órával lefotografálta a tróntermet és a koronázás után a Chudinkamezőt: a nagy katasztrófa színhelyét. Irtózatosan érdekes fényképek ezek, egész nagy kollekció. Ezekből szerettünk volna egyet-mást kiadni, de a nemes tábornok a fejét rázta:

— Atyuska nem engedi.

A Chudinkamezőbeli képeken kívül vannak neki még számos olyan történelmi értékű felvételei, hogy a nagy világlapok kincseket adnának értük, de *Nasvetevitsch* tábornok stereoty válasza:

— Atyuska, a cár nem akarja.

Atyuskának csak az ellen az egy kép közlése ellen nem volt kifogása, melyet mai számunkban reprodukálunk. A koronázást követő napon *Jousoupitsch* herczeg nagy ebédet adott és a fejedelmi vendégek készségesen csoportosultak az Amateur-fotografus gépe előtt. Képünk közepén a négy hölgy balról jobbra: a meklenburg-Schwerini herczegnő, Mária román herczegnő és Konstantin nagyherczeg neje. Jobbra a szemüveges férfi, a svéd trónörökös, mellette a görög trónörökös, legszíriól a pufók fiatal férfi a württembergi herczeg. A kép közepe táján a diadémes hölgy, a házi asszony. Egészben véve nagyon jó társaság.

Ime, így néz ki az a világ, ahol unatkoznak.

A divat semmiségekből csinál komoly dolgokat és komoly dolgokból semmiségeket.

Vallour.

Életünkben a forduló pontokat mindig a véletlenség csinálja meg. Véletlenségből születünk, véletlenségből vesszük el a feleségünket, az is véletlen, hogy mikor halunk meg.

K.

SAISON.

Az ezredik év korzója.

— július 11.

Ebben az időszakban, színház, vacsora és Ős Budavár utáni két órákor, még fekete az éj. Kívül a vakhomályt s a mélységes csöndet nem zavarja semmi, csak a patriarkális gáz-lámpák, néhány kísértetiesen sárga, Auerféle láng, melyek mintha egy roppant ravatal körül pislognának, egy-egy távoli fütty-szó, meg az Affendakis Perikleszt leső őrszemek lassu lépteinek egyhangu kopogása. Benn teljes villamosság. A Heidsicket pótló promontori szemérmesen pezseg, s a »Jammo-jammo« szemtelenül csufolja az éjt. De ha még egy óráig fenn maradsz, gyorsan változik a kép. A nagy üvegtáblán keresztül hirtelen egy ultramarin-kék ég-rongyot pillantasz meg, s ha kilépsz a szürkületbe, a horizont kormos kék színben találod. A messzeségben valami halvány arányosság, alján violaszínű sávval, mely meleg kékségre válva borul a sötét tájra; az ott már Foibosz-Apolló.

S épp úgy siet az alkony. Hat órákor a millenáris korzó még üres; a napsütötte székek gazdátlanok s a fontaine mellett, a zene körül, csak olyanok ödöngenek, a kik már nem tudnak hová lenni. De légy kitartó egy rövid óráig s egyszerre más a kép. Hét óra tájban a korzó megnépesül egy pillanat alatt, s mialatt a pavillonokban takarodót harangoznak, a fontaine környéke megtelik emberrel, mint az opera színpada a rendező csengettyű-szavára.

Pedig ezek a káprázatos nyári toilette-ek (mennyi változata a fehérnek!) nem a pavillonokból sétáltak elő. A pavillonok látogatói ilyenkor már vacsorálni sietnek: ki hazafelé, a városba, ki pedig a legközelebb eső kiállítási vendéglőbe, a hol sok zeneszó mellett fogják lefizetni a sokféle czimen kivetett fogyasztási adót. A pavillonok látogatóit apró hiuságok nem bántják s ha véletlenül végig sietnek a korzón, nem néznek sehová.

A káprázatos nyári toilette-ek a városból siettek ide, de bár messziről jönnek, hét órára pontosan megérkeznek. Oly egyszerre tűnnek elő minden vonalon, mintha valami színházi előadásra gyűltek volna össze. Ezt a tehetséget az teszi érthetővé, hogy a korzó alig tart egy óráig. Ha a fehér toilette-ek egy félórát késnek: elvesztették az egész napjokat.

S mily lélekkel igyekeznek helyöket megtalálni a hullámzó tömegben! Mily versengés folyik egy-egy üressé vált székért! Ha gyémánt nyak-ékeket osztogatnának a fontaine közelében, a hölgyek »été-je nem lehetne sokkal népesebb.

S ugyan mért vonzódnak ugy e helyhez, ahol nincs semmi látni való rajtuk kívül?! Férjet akarnak fogni mind a hányan? Rendez-vous-t adtak a gavallérjaiknak? Nem. Vagy legalább kevesen vannak, akik ezért jöttek.

A nagy tömeg egyszerűen azért jött, hogy: embe-
reket lásson. Kiöltözködött, jó külsejű embereket, a kik

velők egy sorból valók. Mert hisz ennél nincsen nagyobb mulatság. A szórakozások között voltaképpen ez áll első helyen, noha egyike a be nem vallott szórakozásoknak. Nincs az a szerelmes asszony, aki letenne erről az örömről, ha csak néhány napra is, kívánná bár maga Don Juan.

S ha nem volna oly különös mulatság, sorra nézegetni felebarátainkat, s kivált felebarátnőinket, ha nem volna kivételes öröm, megkritizálni hajviseletüket, arczszinöket, járásukat, öltözékeiket és társaságukat: a bálkozás végképpen kimenne a divatból, a színházak nagy részét be kellene csukni, s a vidéki emberek, akik a földtekének civilizáltabb részeiben naponkint kétszer sétálnak ki a vasuti állomáshoz, egyszerűen meghalnának a szenvedhetetlen, örök unalomtól.

Homo homini lupus. Igazságtalanok vagyunk azokkal szemben is, akik közel állanak hozzánk; önzésünk mindig őriz egy vagy más rancune-t olyanok iránt, akiket egykor szerettünk; az idegenek meg éppen születtelet ellenségei vagyunk. Mióta Pickwick ur, az emberbarát, elhunyt s apostolnak az egyetlen Tolsztoj gróf maradt meg, nincs, aki le ne nézze azokat, akiket rangja alatt valónak talál, akiktől nem vár semmit, s akikre soha sem fog rászorulni. Mily hálátlanság! Az örök ismeretlenek, a lenézett közömbös idegenek nélkül, le kellene mondanunk a legkedvesebb szórakozásunkról s az asszonyok nem tudnák az életüket mivel betölteni, ha nem volna módjukban egymást bírálgatni, fontra tenni és klasszifikálni.

S mi lenne a kiállításból a korzó, e kis térség nélkül, a hol az általános és kölcsönös szakértői szemle a nap egy óráját oly érdekessé teszi, hogy az emberek tulajdonképpen csak akkor tódulnak a kiállításba, amikor már a kiállítások órája letelt?! Az iparcsarnok naphosszat kongana az ürességtől, s este hat órától fógva az összes jegyszedők mélyen aludnának. A történelmi csarnok kincseit is csak kevesen néznék. E kincsek gyönyörűek: de a kiállításokon sincsen érdekesebb látni való, mint az emberi állat, különösen, ha a kalapja két forinttal olcsóbb, mint a miénk.

Idem.

KÉPTALÁNY.

A 25. számban közölt képtalányok megfigyeltése:

1.

Kenyérmezei diadal.

2.

Fukarság és tékozlás.

Helyesen fejtették meg: Zboray Anna, Hajdu Juliska, Véber Kamilla, Darnai Vidorné, Herczeg Ida és Irén, Klobusitzky Olga, Várnai Róza, Fried Malvin, Kepes Irma, Tóth Piroška, Andorka Annuska, Hegyi Biri, Talián Erzsé, Kondor Vilmosné, Burián Ottilia, Csillag Reneé, Hevesi Paula.

Hirneves kiállítók.

Assicurazioni Generali. A kereskedelmi és közlekedésügyi csarnokban igen élénk érdeklődést kelt a biztosítás-ügyi csoport, még pedig első sorban az *Assicurazioni Generali*-é, az osztrák-magyar monarchia e legrégebb biztosító intézeté, a mely 1831-ben történt alapítása óta nálunk Magyarországon is szakadatlanul működik. Daczára a haladásnak, a mely nem kis mértékben az *Assicurazioni Generali* cél tudatos és ennélfogva sikeres törekvésének tulajdonítandó, a biztosítás fontosságának tudata még mindig nem terjedt el a lakosságban olyan mérvben, amilyenben ez a magán- s így a közgazdaságra való tekintettel is kívánatos volna. A felvilágosítás céljának akarnak szolgálni azok a röpiratok, a melyek az *Assicurazioni Generali* kiállításának egy részét képezik s a melyek a hazánkban elterjedt biztosítási ágakat népszerű előadásban megismertetik s már azért is hézagpótlók, mert eddig még híjával vagyunk az olyan kézikönyvnek, amely az összes biztosítási ágak ismertetésével foglalkoznék. Szoliditásának s föltételei előnyösségének köszönheti, hogy az életbiztosítási törzsfizetések évenként egy millióval növekednek s hogy e biztosítási törzs ma már 355.4 millió koronára rug, amelynek fedezetéül a törvénytartabta s technikai mértéket jóval meghaladó 83.6 millió jutaléktartaléktólke szolgál. Kiténik ebből, hogy az *Assicurazioni Generali* nagy szolgálatot tett a mezőgazdákknak az által, hogy behozta az ugynevezett *general-poliz*eket (az évi termés és a fundus instructus együttes biztosítását). E biztosítási ág fontosságának és fejlődésképeségének tudatában az *Assicurazioni Generali* folytonos könnyítésekkel és egyszerűsítésekkel arra törekedett, hogy a kisgazdák is megvédhessék ezen az uton és módon vagyoniukat. Ámbár az *Assicurazioni Generali* Triesztben alapították, 65 éves működése alatt mégis annyira gyökeret vert hazánkban, hogy az országnak tett szolgálatai révén bizvást magyarnak mondhatja magát az intézet s mi is annak tarthatjuk.

Azok között az iparosok között, akiket ő felsége a kiállítás utolsó látogatása alkalmával megszólításával kitüntetett, ott volt *Weiss Lajos* győri vállalkozó is, ki az általa feltalált ugy nevezett »rekontra-téglákat« mutatta be, amelyek kiválóan bolthajtások huzására alkalmasak. Ő felsége a feltaláló magyarázatait elismerésével jutalmazta.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: **KISS JÓZSEF.**

Főmunkatárs: **KÓBOR TAMÁS.**

Henneberg-selyem csak akkor valódi, ha közvetlen gyárból rendelik — fekete, fehér és színes 35 krtól 14 frt 65 krig méterenként sima, csikos, koczkázott, mintázott, damasztot stb. (mintegy 240 különböző minőség és 2000 mintázatban stb) a legrendelt árú, **postabér és vámmentesen a hához szállítva és mintákat postafordultával küld: Henneberg G. (cs. k. udvari szállító) selyemgyár, Zürich ven.** Svájcba címzett levelekre 10 kros és levelezőlapokra 5 kros bélyeg ragasztandó. Magyar nyelven irt megrendelések pontosan elintéztetnek. 1

PÖSTYÉN.

Kénes- és iszapfürdők. Vasutállomás. Páratlan gyógyerejű kőszvény, esz, neuralgia (ischias), esontbajok (es.-szu, es.-törés), vérbetegségeknek etc. Kitűnő lakásokról, kényelemlről, szórakozásról gondoskodva van. Prospectusok, felvilágosítások ingyen.

A fürdőigazgatóság.

GRÓF KEGLEVICH ISTVÁN-FÉLE

COGNAC

MINDENÜTT KAPHATÓ.

Ujjonnan megnyílt

SVÁBHEGY-SZÁLLODA

a fogaskerekű vasut mentén, a terrasról gyönyörű kilátással.

Naponta hangverseny.

Nagy kávéház és vendéglő.

Minden időben meleg ételek, valódi italok. Elegánsan berendezett szobák, napra, hóra vagy időnyre, esetleg bérleti ellátás.

Számos látogatást kér tisztelettel

FRAENKL BERTALAN, szálloda-tulajdonos

BUZIÁS

Lápfürdő, acélfürdő, ásvány-gyógyfürdő

(egszersmind hidegvíz intézet és uszoda). Ivókúra kitűnő eredménnyel vérszegénység, idült gyomor- és bélhurut, homok, kő- és vesebaj, méh- és hüvelyhurut, vérzési és rendellenességeknél, magtalanlás, idegbetegség, bujakór, csusz, kőszvény, fejfájásoknál stb. Ismertetések kívánatra ingyen; szobamegrendeléseket elfogad a fürdőigazgatóság Buziáson.

NEW-YORK

életbiztosító társaság.

Alapított 1845-ben, tisztán kölcsönösségen alapszik,

minden utánfizetési kötelezettség kizárásával. Miután részvényesei nincsenek az összes tőke és nyereségek a biztosítottak tulajdonát képezik.

Kivonat az 1895. évi zárszámadásból:

Aktívák összege	1k.	905,859,490
Évi bevétel	>	196,276,666
1895-ben a biztosítottaknak kifizetett	>	87,032,479
1895-ben kötött új üzletek összege	>	669,730,116
Főlöleg	>	124,580,448

Nincs másik kölcsönös biztosító társaság a világon, mely ily óriási főlöleg fölött rendelkezék. Fennállása óta New-York biztosítottjainak kifizetett 1,074,013,592 frankot. A New-York a művelt világ összes országaiban bir fiókokkal.

Referenciák Magyarországon:

a magyar általános hitelbank, a magyar kereskedelmi bank.

Közelebbi felvilágosításokat ad:

A NEW-YORK

életbiztosító társaság magyarországi igazgatósága

Erzsébet-körut 9—11. New-York palota.

LINIMENT. CAPSICI COMP.

Richter-féle Horgony-Pain-Expeller.

Ezen elismert kitűnő, fájdalomcsillapító bedörzsölés bevásárlásánál, — mely minden gyógyszerárban készletben van, — mindig a „Horgony“ jegyre kérünk figyelni.

Bekötési táblák A HÉT XI. és XII-dik kötetéhez kaphatók kötetenkint 1 frt 30 kr. előleges beküldése mellett A HÉT kiadóhivatalában VII., Erzsébet-körut 6. sz.

LIPIK JÓDFÜRDŐ SZLAVÓNIABAN.

Kitüntetve: Budapest 1895. London 1892. Bécs 1894. Róma 1894.

Vasuti állomások: Pakratz-Lipik (déli vasut), menettérti jegyek 33% árengedménnyel és Okucsán (m. á. v.) zónatarifa.

Egyetlen jódos alkalikus hőforrás a kontinensen. Allandó hőfoka 64 C. Hegyek által védett égalj.

A lipiki hévíz nagymennyiségű natrontartalmánál (magyar Ems), valamint magas hőfoka és jódos összeköttetéseivel fogva ivó- és fürdő-kúra gyanánt a legjobb sikerrel használtatik a test nyákhártyáinak mindennemű hurutos bántalmainál (gyomor-, bél-, gégehurut stb.), csúszos és kőszvényes bajoknál e forrás első helyen áll az európai források között, ugyszintén mirigy- és vérbajoknál, gőrvélykőrnél, izzadmányoknál stb. is. Mint hivatalos úrdóorvos Dr. Marschalko Tamás működik.

Legnagyobb lényenél és pompával berendezett és szinpaddal ellátott gyógyterem, új étterem és kávéházi helyiségek nagy új gyógyszerárak. Villamos világítás. Igen kiterjedt árnyékos park. Pompás és nagy fedett sétány bazárhelyiségekkel, a legnagyobb luxussal és kényelemmel berendezett porcellán, márvány és izzasztó fürdők, terjedelmes fürdőmedenczék (Tepidarium).

Jódvíz szétküldés

mindig friss töltésben az igazgatóság által. Főraktár Magyarországon: Edesakuty L. udapest; Ausztriában: Ungár S. Bécs, Jasmirgottgasse 4, Matzoni Henrik Bécs, Tuchlauben, valamint minden nagyobb droguistánál. — Bármily felvilágosítással készséggel szolgál

a lipiki fürdőigazgatóság.